

Uchwała Nr 763/XXX/2013
Rady Miasta Lublin

z dnia 25 kwietnia 2013 r.

**w sprawie przyjęcia "Programu działań na rzecz niepełnosprawnych
mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013 - 2015"**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.) oraz art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.) w związku z art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.) - Rada Miasta Lublin uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwala się „Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013 - 2015”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

1. Monitorowanie realizacji Programu powierza się Dyrektorowi Biura ds. Osób Niepełnosprawnych.
2. Realizatorzy Programu w terminie do 31 stycznia każdego roku przedkładają do Biura ds. Osób Niepełnosprawnych informację o realizacji zadań z poprzedniego roku kalendarzowego.
3. Instytucje statutowo powołane do gromadzenia informacji o osobach niepełnosprawnych przedkładają do Biura ds. Osób Niepełnosprawnych w okresie do 31 stycznia każdego roku zbiorcze zestawienie danych niezbędnych do tworzenia i ewaluacji Programu za poprzedni rok kalendarzowy.

§ 3

Traci moc uchwała nr 275/XVII/2008 Rady Miasta Lublin z dnia 21 lutego 2008 r. w sprawie przyjęcia „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008 - 2013”.

§ 4

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Lublin.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta Lublin

Piotr Kowalczyk

Załącznik
do uchwały nr 763/XXX/2013
Rady Miasta Lublin
z dnia 25 kwietnia 2013 r.

PROGRAM DZIAŁAŃ NA RZECZ NIEPEŁNOSPRAWNYCH MIESZKAŃCÓW MIASTA LUBLIN NA LATA 2013-2015

LUBLIN 2013 ROK

Spis treści

WSTĘP	4
1. ŚRODOWISKO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	9
1.1. Definicje niepełnosprawności	9
1.2. Szacunkowe określenie liczby osób niepełnosprawnych w Polsce i w Lublinie	10
1.3. Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba na tle innych problemów społecznych w Lublinie – analiza porównawcza	11
1.4. Orzecznictwo osób niepełnosprawnych w Lublinie	13
2. ANALIZA DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LUBLINIE – STAN Z LAT 2010-2011	16
2.1. Dostępność architektoniczna oraz dostępność przestrzeni publicznej w Lublinie (analiza, diagnoza, wytyczone cele i działania)	16
2.1.1 Dostępność pojazdów komunikacji miejskiej w Lublinie	17
2.2. Dostęp do informacji	19
2.3. Organizacje pozarządowe w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych	20
2.4. Rehabilitacja społeczna – zespół działań realizowanych jako zadania Powiatu i Gminy oraz inne działania na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane przez MOPR	22
2.4.1. Warsztaty terapii zajęciowej	23
2.4.2. Zakład aktywności zawodowej	26
2.4.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami	26
2.4.4. Programy realizowane przez Dział ds. pozyskiwania i realizacji projektów MOPR w Lublinie kierowane do osób niepełnosprawnych	28
2.4.5. Wyposażenie placówek służących do rehabilitacji osób niepełnosprawnych w środki transportu	30
2.4.6. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane w ramach środków PFRON będących w dyspozycji powiatu przez Dział ds. osób niepełnosprawnych MOPR	30
2.4.7. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	32
2.4.8. Organizowanie systemu pomocy instytucjonalnej dla osób niepełnosprawnych, ich rodzin i przyjaciół	33
2.4.9. Ośrodki wsparcia	34
2.5. Edukacja dzieci i młodzieży – dostosowanie oferty istniejących szkół i placówek do potrzeb dzieci niepełnosprawnych i niepełnosprawnej młodzieży	37
2.5.1. Przedszkola	38
2.5.2. Szkoły	38
2.5.3. Specjalne Ośrodki Szkolno - Wychowawcze	42
2.5.4. Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	43
2.5.5. Nawiązanie współpracy oraz wymiana danych o liczbie niepełnosprawnych dzieci w celu programowania i zabezpieczania ich potrzeb edukacyjnych	43

2.5.6. Rozwijanie form kształcenia zintegrowanego i wspieranie młodzieży w zakresie preorientacji zawodowej	44
2.5.7. Niepełnosprawni studenci	45
2.6. Aktywność zawodowa niepełnosprawnych mieszkańców Lublina	46
2.6.1. Działalność Miejskiego Urzędu Pracy na rzecz aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych mieszkańców Lublina	46
2.6.2. Wspieranie działań z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	50
2.7. Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych osób niepełnosprawnych i ich rodzin	51
2.7.1. Utworzenie mieszkań chronionych	52
2.8. Współpraca międzynarodowa Miasta Lublin dotycząca działań na rzecz osób z niepełnosprawnością	53
3. CELE PROGRAMU	54
4. POTRZEBY W ZAKRESIE WSPARCIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LUBLINIE	55
4.1. Wspieranie i realizacja działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji	55
4.2. Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych	57
4.3. Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej	59
4.4. Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	62
4.5. Aktywność zawodowa niepełnosprawnych mieszkańców Lublina	63
5. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	64
6. ZADANIA DO REALIZACJI NA LATA 2013-2015	64
PODSUMOWANIE	65
WYKAZ TABEL I WYKRESÓW	67
ZAŁĄCZNIKI	68

WSTĘP

Zapewnienie niepełnosprawnym mieszkańcom Lublina możliwości godnego funkcjonowania i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym jest celem zamieszczonym w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013”. Odpowiedzią na potrzeby środowiska osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności jest „Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2013 – 2015” – ujmujący działania na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych w sposób interdyscyplinarny.

Wspólne działanie samorządu, jego jednostek organizacyjnych oraz organizacji pozarządowych pozwala w pełni wykorzystać potencjał naszego miasta. Wzajemne uzupełnianie środków z różnych źródeł (budżet miasta, środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, środki organizacji pozarządowych oraz środki unijne) pozwoli kompleksowo wspierać osoby niepełnosprawne i ich rodziny.

Godne i aktywne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu osobistym, społecznym i zawodowym winno polegać nie tylko na zaspokajaniu ich potrzeb, ale przede wszystkim na wyrównywaniu różnic, które wynikają z niepełnosprawności. Równoprawny dostęp do dóbr, które są osiągalne dla pozostałych osób bez wysiłku, powinien być zapewniony w każdej sferze funkcjonowania osób z niepełnosprawnością. Zapewnienie wsparcia z różnych źródeł i w różnych formach umożliwi osobom niepełnosprawnym pełne korzystanie bez dyskryminacji ze wszystkich praw człowieka i uczestniczenia we wszystkich płaszczyznach życia miasta.

Dialog i współpraca instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych z organizacjami pozarządowymi pozwoli komunikować potrzeby i wykorzystywać pojawiające się możliwości rozwiązywania problemów oraz pozyskiwania środków na realizację programów i akcji, mających na celu zapobieganie i minimalizowanie skutków niepełnosprawności.

Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin obejmuje realizację zobowiązań wynikających z Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Zgodnie z zapisem art. 35 a, ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 Nr 127, poz. 721, ze zmianami) do zadań powiatu należy opracowywanie i realizacja zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych – programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych. Program niniejszy jest wypełnieniem powyższego zapisu, a także ust. 2 ww. art. mówiącego o współpracy z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji tych programów. Program jest zgodny

ze „Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013” przyjętą uchwałą Nr 797/XXIII/2005 Rady Miasta z dnia 08 września 2005 roku.

W procesie tworzenia *Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin*, wzięto pod uwagę jego powiązanie z innymi dokumentami strategicznymi szczebla lokalnego, regionalnego i krajowego oraz dokumenty międzynarodowe.

15 listopada 2010 r. Komisja Europejska ogłosiła **Europejską strategię w sprawie niepełnosprawności 2010-2020: Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier 2010**. Ogólnym celem strategii jest zwiększenie możliwości osób niepełnosprawnych, tak aby mogły one w pełni korzystać ze swoich praw i uczestniczyć w życiu społecznym oraz w europejskiej gospodarce, zwłaszcza dzięki jednolitemu rynkowi. Osiągnięcie tych celów i skuteczne wprowadzenie w życie Konwencji ONZ w całej UE wymaga spójnych działań. Strategia określa działania, które na poziomie UE mają uzupełniać działania krajowe i wyznacza mechanizmy potrzebne do wdrożenia Konwencji ONZ na poziomie Unii Europejskiej, także w obrębie instytucji UE.

W dniu 26 lipca 2012 roku Prezydent Bronisław Komorowski podpisał ustawę z dnia 15 czerwca 2012 r. o ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Poprzez uchwaloną ustawę Parlament wyraził zgodę na dokonanie przez Prezydenta RP ratyfikacji *Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych* przyjętej 13 grudnia 2006 r., na sześćdziesiątej pierwszej sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych (rezolucja nr 61/106). W dniu 6 września 2012 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podpisał dokumenty ratyfikujące *Konwencję o Prawach Osób Niepełnosprawnych*.

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych jest pierwszym międzynarodowym aktem prawnym, który odnosi się kompleksowo do osób niepełnosprawnych. Jej celem jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne. Zasady ogólne Konwencji, to między innymi: poszanowanie przyrodzonej godności, niedyskryminacja, pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, poszanowanie odmienności i akceptacja osób niepełnosprawnych, jako będących częścią ludzkiej różnorodności, równość szans, równość mężczyzn i kobiet. Konwencja formułuje także podstawowe obowiązki państw, do których należą: zobowiązanie do zapewnienia i popierania pełnej realizacji praw człowieka i podstawowych wolności osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji oraz konsultacje i współpracę z osobami niepełnosprawnymi przy tworzeniu i wdrażaniu ustawodawstwa i polityki na rzecz implementacji postanowień Konwencji. Każde z Państw Stron Konwencji ma podejmować kroki w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw, wykorzystując maksymalnie dostępne ku temu środki.

Lublin ma szeroko rozwiniętą ofertę działań na rzecz osób niepełnosprawnych, zarówno w zakresie pomocy instytucjonalnej, jak i pozainstytucjonalnej.

Niepełnosprawność jest stanem, który wymaga ciągłych rozwiązań i dostosowywania oferty instytucji i organizacji do zmieniających się warunków i potrzeb społeczności lokalnej.

Liczba osób niepełnosprawnych sukcesywnie rośnie. Niepełnosprawność prawna¹, zarejestrowana w statystykach Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności dotyczy z roku na rok coraz większej liczby mieszkańców Lublina. Program wieloaspektowo ujmuje zagadnienia wynikające z niepełnosprawności, wykorzystując obowiązujące prawo w celu poprawy sytuacji niepełnosprawnych mieszkańców.

Poprzedni *Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin* przewidywał realizację zadań w okresie od 2008 do 2013 roku. Zadania do realizacji zaplanowane były na okres 6 lat. Założeniem *Programu* było coroczne dostosowywanie go do pojawiających się potrzeb oraz możliwości. Zmianie ulegać mogły zarówno zadania, jak i działania. Co roku może także ulegać zmianie wysokość środków przeznaczonych na realizację zadań. Stały monitoring i ewaluacja realizacji zadań miała ułatwiać ich korygowanie.

Analiza zadań i oczekiwań środowiska zrodziła potrzebę opracowania nowego *Programu*. Niniejszy *Program* zawiera analizę stanu na koniec 2011 roku, dane statystyczne i liczbowe w przeważającej ilości przedstawiają stan na koniec 2011 roku. W *Programie* zaplanowano zadania do realizacji na lata 2013-2015 .

Program obejmuje pięć szczegółowych celów składających się na cel główny - „Stworzenie warunków do godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób niepełnosprawnych”. Cele szczegółowe będą realizowane poprzez konkretne zadania i działania. *Program* wskazuje także realizatorów poszczególnych działań oraz źródła finansowania.

Partnerzy realizujący założenia programu:

- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie,
- ✓ Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ Wydziały Urzędu Miasta Lublin,
- ✓ Placówki edukacyjne i specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze,
- ✓ Jednostki organizacyjne pomocy społecznej (domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, placówki opiekuńczo – wychowawcze),
- ✓ Organizacje pozarządowe,
- ✓ Miejski Urząd Pracy,
- ✓ Miejskie jednostki kultury i sportu,
- ✓ Lubelski Oddział Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,

¹ Niepełnosprawność prawna to niepełnosprawność prawnie orzeczona lub przyznana grupa inwalidzka.

- ✓ Miejski Zespół Do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności,
- ✓ Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych.

Organ koordynujący:

- ✓ Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych.

Źródła finansowania:

- ✓ Budżet miasta,
- ✓ Środki PFRON,
- ✓ Środki własne organizacji pozarządowych,
- ✓ Środki unijne,
- ✓ Budżet państwa.

Program został opracowany w styczniu 2013 r przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie, w oparciu o materiały i analizy własne oraz dokumenty, opracowania i sprawozdania Wydziałów Urzędu Miasta, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz osób niepełnosprawnych w Lublinie.

Zakresy zainteresowania w Programie:

- prowadzenie działań mających na celu likwidację barier architektonicznych i komunikacyjnych w przestrzeni publicznej i miejscu zamieszkania,
- realizowanie działań w zakresie zapewnienia dostępu do informacji i komunikacji międzyludzkiej,
- zapewnienie dostępu i wyrównywanie szans w dostępie do usług edukacyjnych poprzez działania zmierzające do pełnego zaspokajania specjalnych potrzeb edukacyjnych niepełnosprawnych dzieci i młodzieży,
- tworzenie i wspieranie systemu informacji oraz doradztwa dla osób niepełnosprawnych,
- zapewnienie możliwości pełnego uczestnictwa w kulturze zarówno w charakterze odbiorcy, jak i twórcy oraz zapewnienie możliwości uprawiania sportu i korzystania z ogólnodostępnych form rekreacji,
- tworzenie i realizacja polityki mieszkaniowej uwzględniającej potrzeby osób niepełnosprawnych, w tym mieszkalnictwa chronionego i wspomagane,
- wspieranie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w szczególności na otwartym rynku pracy oraz zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego i środków utrzymania osobom niepełnosprawnym,
- rozwój sieci placówek wspierających, integracyjnych, terapeutycznych, edukacyjnych itp. prowadzonych przez samorząd i organizacje pozarządowe,

- prowadzenie działań na rzecz podnoszenia poziomu świadomości społeczeństwa na temat osób niepełnosprawnych oraz budowania pozytywnego wizerunku osoby niepełnosprawnej i jej miejsca w społeczeństwie,
- zapewnianie skutecznej pomocy i wsparcia w środowisku poprzez dostęp do usług, nowych rozwiązań informacyjnych, komunikacyjnych i technologicznych, środków pomocniczych i sprzętu w celu osiągnięcia i utrzymania przez osoby niepełnosprawne optymalnego poziomu funkcjonowania, mobilności, samodzielności i niezależności,
- usprawnienie systemu monitorowania i diagnozowania sytuacji osób niepełnosprawnych.

1. ŚRODOWISKO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Środowisko osób niepełnosprawnych jest jednym z najsłabiej poznanych obszarów dotyczących ludności Polski. Dynamika zmian oraz wielość instytucji świadczących pomoc i orzekających niepełnosprawność powoduje, że dane dotyczące niepełnosprawności prawnej są wybiórcze. Statystyki dotyczące osób niepełnosprawnych najpełniej ujmują „Narodowy Spis Ludności i Mieszkań 2002”. Wszelkie próby późniejszych aktualizacji tych danych nie dają pełnego obrazu niepełnosprawności w Polsce. Organy powołane do orzekania o niepełnosprawności powielają swoją pracę, w związku z tym nie ma możliwości, aby kompatybilnie uzupełniały statystyki. Osoby niepełnosprawne ujmowane są w nich wielokrotnie, albo w ogóle się w nich nie znajdują.

1.1. Definicje niepełnosprawności

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych – Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M.P. Nr 50, poz. 475) określa, że osoby z niepełnosprawnościami to „osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi”.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.) definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Definicja ta jest stosowana przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności do celów pozarentowych. Natomiast ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. Nr 162, poz. 1118 z późn. zm.) definiuje pojęcia:

- niezdolności do pracy jako całkowicie lub częściowo utraconej zdolności do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i bez rokowania na odzyskanie tej zdolności po przekwalifikowaniu;
- niezdolności do samodzielnej egzystencji jako naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

Przyjęta w 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ „Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych” zmieniła spojrzenie na definiowanie niepełnosprawności i określa, że osoby z niepełnosprawnościami to osoby, które mają: długotrwałe uszkodzenia fizyczne, umysłowe, intelektualne lub dotyczące zmysłów, które mogą w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać tym osobom pełne i skuteczne uczestnictwo w społeczeństwie. Konsekwencją takiego ujęcia niepełnosprawności jest podejście określające, że to nie człowieka trzeba dostosowywać do społeczeństwa, lecz należy tak planować i kształtować środowisko i społeczeństwo, aby wszyscy obywatele mieli równe szanse w dostępie do pełnego i aktywnego życia na różnych jego płaszczyznach.

1.2. Szacunkowe określenie liczby osób niepełnosprawnych w Polsce i w Lublinie

W 2002 r. w Polsce żyło 5 mln 475 tys. osób niepełnosprawnych, w tym około 4 mln 450 tys. osób z niepełnosprawnością określoną prawnie, tj. posiadających aktualne orzeczenie wydane przez uprawniony do tego organ². Badania stanu zdrowia ludności z 2004 r. wskazują, że w porównaniu do danych ze spisu powszechnego w 2002 r. nastąpił wzrost liczby osób niepełnosprawnych o ponad 630 tys. osób. Pod koniec 2004 r. żyło w Polsce ponad 6 mln 200 tys. osób z niepełnosprawnościami, z tego ponad 4 mln 800 tys. osób z niepełnosprawnością określoną prawnie³.

Według badań „Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2002”, w Polsce jest blisko 5,5 mln. osób niepełnosprawnych. W tym osób niepełnosprawnych prawnie, posiadających orzeczenie wydane przez co najmniej jeden organ jest blisko 4,5 mln. Te dane potwierdzają raporty Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych z kwietnia 2006 roku (źródło: *Rynek pracy a osoby niepełnosprawne – stan obecny i perspektywy zmian. Informacje statystyczne*, Warszawa 2006).

Dane dotyczące województwa lubelskiego świadczą o największym nasileniu zjawiska niepełnosprawności w kraju. Osoby niepełnosprawne (prawnie i biologicznie⁴) stanowiły 18,6 % (407,8 tys. osób) ogółu populacji województwa lubelskiego - w kraju odsetek ten wynosi 14,3 %. Dane te oznaczają, że co piąty mieszkaniec województwa lubelskiego jest osobą niepełnosprawną, podczas gdy w kraju, co siódmy Polak jest niepełnosprawny. Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców województwa lubelskiego wynosiła 185 (podczas, gdy w Polsce w roku 2002 były to 143 osoby).

W Lublinie w 2002 roku było 61,8 tys. osób niepełnosprawnych, w tym niepełnosprawnych prawnie - 54 tys. osób, a biologicznie 7,7 tys. osób. Wśród lublinian 45 % osób niepełnosprawnych, to mężczyźni. Dzieci niepełnosprawnych ogółem w roku 2002 roku było 1 600, w tym prawnie orzeczonych 1 100, biologicznie – 499.

Nie można w tym miejscu przedstawić danych z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań z 2011 r., ponieważ GUS w swojej publikacji z lipca 2012 r. zwraca uwagę, że uzyskane dane są wysoce niedoszacowane (blisko 1,5 mln. respondentów w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności odmówiło udzielenia odpowiedzi).

² Za: „Osoby niepełnosprawne oraz ich gospodarstwa domowe 2002. Część I Osoby niepełnosprawne”, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, październik 2003.

³ Za: „Stan zdrowia ludności Polski w 2004 r.”, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2006.

⁴ Osoba niepełnosprawna biologicznie to osoba, u której występują istotne ograniczenia w funkcjonowaniu i pełnieniu ról społecznych powodowane uszkodzeniem bądź obniżeniem sprawności organizmu. Nie każda osoba niepełnosprawna biologicznie jest uznana za osobę niepełnosprawną w świetle prawa (niepełnosprawną prawnie).

1.3. Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba na tle innych problemów społecznych w Lublinie – analiza porównawcza

Dane szacunkowe mające na celu obrazowanie sytuacji osób niepełnosprawnych mogą być zaprezentowane przy użyciu statystyki Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Niepełnosprawność jest drugim (po ubóstwie) poważnym problemem społecznym w Lublinie dotyczącym **5 061 rodzin** (dane za 2011 rok). W dalszej kolejności jest bezrobocie i problemy związane z długotrwałą i ciężką chorobą, które dotyczą **3 741 rodzin**.

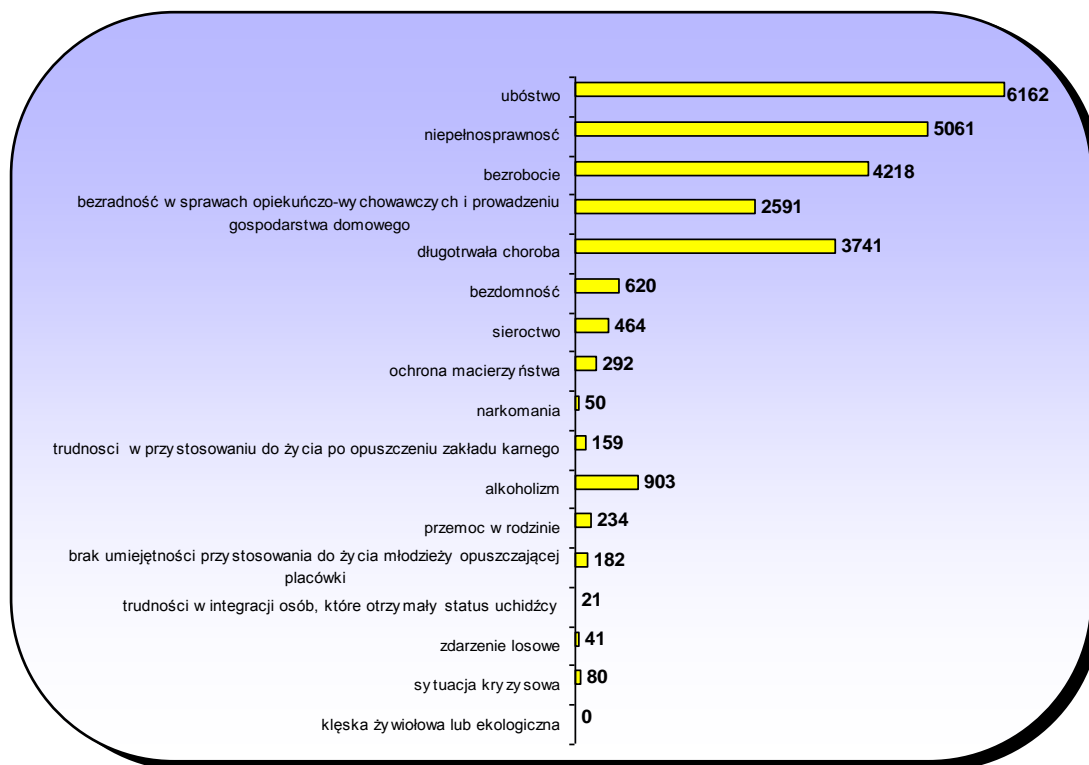
Tabela 1. Analiza porównawcza problemów społecznych

L.p.	Problem	2010		2011		Porównanie	
		liczba rodzin	liczba osób w rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w rodzinach	% w stosunku do ogółu rodzin	% wzrostu/spadku w odniesieniu do roku 2009
1	Ubóstwo	6146	12343	6162	11606	0,26	-5,97
2	Niepełnosprawność	5485	9024	5061	8249	-7,73	-8,59
3	Długotrwała lub ciężka choroba	3987	6631	3741	5867	-6,17	-11,52
4	Bezrobocie	4182	10104	4218	9942	0,86	-1,60
5	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	2529	5376	2591	5438	2,45	1,15
6	Przemoc w rodzinie	241	637	234	697	-2,90	9,42
7	Alkoholizm	843	1286	903	1371	7,12	6,61
8	Narkomania	36	50	50	95	38,89	90,00
9	Bezdomność	556	634	620	716	11,51	12,93

Źródło: MOPR w Lublinie

Osoby niepełnosprawne z racji swojej trudnej sytuacji są także grupą osób wykluczonych ze względu na relatywnie niskie dochody.

Wykres 1. Powody przyznania pomocy przez MOPR w 2011 roku.

Źródło: MOPR Lublin

Drugim wskaźnikiem świadczącym o zjawisku niepełnosprawności w Lublinie są zasiłki rodzinne w postaci: zasiłku pielęgnacyjnego oraz świadczenia pielęgnacyjnego. Znaczącą liczbą dokonywanych wypłat charakteryzują się zasiłki pielęgnacyjne. Przypadła na nie **79 492** wypłaconych świadczeń i jest to po zasiłkach rodzinnych najliczniej wypłacane świadczenie. W stosunku do roku 2010 (**77 894** wypłaconych świadczeń) liczba wypłaconych świadczeń wzrosła o **1598** (średniomiesięcznie o **133**) świadczeń. Zasiłek pielęgnacyjny stanowi trzecie co do wysokości ponoszonych wydatków świadczenie i zajmuje znaczące miejsce w strukturze wypłacanych świadczeń. Świadczenie pielęgnacyjne natomiast zostało realizowane przy wydatkowaniu w 2011 roku środków w wysokości 5 457 852 zł (średnia wysokość jednego świadczenia wynosiła 518,91 zł), a **świadczeń** łącznie wypłacono 10 518. Świadczenia pielęgnacyjne wspierały funkcjonowanie **1091 rodzin** w 2011 r. w 2010 r. 711 rodzin) w Lublinie.

Rada Ministrów, w dniu 27 września 2011 r., przyjęła uchwałę Nr 182/2011 ustanawiającą rządowy program wspierania osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne. Uchwała przewidywała, że osoby mające w listopadzie lub grudniu 2011 r. prawo do świadczenia pielęgnacyjnego na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r., Nr 139, poz. 992, z późn. zm.), otrzymają **dodatkowe świadczenie w wysokości 100 zł miesięcznie** (kwota pomocy określona jest w § 2 ust. 2 ww. uchwały).

Ośrodek zaplanował wydatki w tym zakresie na poziomie **148 400 zł** i plan zrealizował w całości.

Za miesiące listopad i grudzień 2011r. świadczenia pielęgnacyjne otrzymały **994** osoby, natomiast pomoc rządową dla osób pobierających świadczenie pielęgnacyjne wypłacono 748 osobom, które stanowiły 75,25% osób uprawnionych do tego świadczenia.

Świadczeń z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego wypłacono **12 581**, **na kwotę 955 080 zł**. Znaczna była również liczba osób korzystających z zasiłków okresowych i wynosiła **3616**. Wśród zasiłkobiorców najliczniejszą grupę stanowiły osoby dotknięte problemem bezrobocia – 3112 osoby i kolejno osoby dotknięte niepełnosprawnością - 307 osób, długotrwałą chorobą - 277 osób oraz 3 osoby z powodu możliwości utrzymania i nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

1.4. Orzecznictwo osób niepełnosprawnych w Lublinie

Statystyki Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie odzwierciedlają tendencję danych ogólnopolskich w poszczególnych grupach schorzeń wśród osób niepełnosprawnych.

W roku 2011, spośród 4 596 osób dorosłych po raz pierwszy zostało orzeczonych: 750 osób o znacznym stopniu, 1 128 osób o umiarkowanym stopniu oraz 832 osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności. Dane te wykazują wzrost wydanych orzeczeń po raz pierwszy w porównaniu z rokiem ubiegłym. Statystyki dotyczące dzieci orzeczonych po raz pierwszy nie są prowadzone przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Biorąc pod uwagę nowe dane z lat 2008-2011 można zauważyć:

- tendencję wzrostową ilości orzeczeń wydawanych osobom po 60 r. ż (z czego ilość z dwóch ostatnich lat utrzymuje się na porównywalnym poziomie). W poszczególnych latach liczby te wynosiły: 2008 r. - 1149, 2009 r. - 1266, 2010 r. - 1454, 2011 r. - 1437;
- pojawienie się w 2010 r. nowej kategorii niepełnosprawności o symbolu 12-C – całościowych zaburzeń rozwojowych – w roku 2011 wydano 41 orzeczeń, z czego 30 do 16 r. ż. i 11 powyżej 16 r. ż.;
- utrzymywanie się na porównywalnym poziomie ilości orzekanych osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo: w 2008 r. – 19%, 2009 r. – 21,57%, 2010 r. - 19,8%, 2011 r. – 21,88%;
- wzrost wydawanych orzeczeń dla osób poniżej 16 r. ż.: w 2008 r. – 11%, w 2009 r. -10%, w 2010 r. – 9%, w 2011 r. – 13,33%;
- tendencję wzrostową orzekanych osób niepełnosprawnych posiadających wyższe wykształcenie: w 2008 r. – 14,9%, 2009 r. – 15%, 2010 r. – 15,2%, 2011 r. – 15,46%.

Wykres 2. Liczba wydanych orzeczeń w latach 2006 – 2011.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MZOON

Tabela 2. Liczba osób z orzeczeniem poszczególnych schorzeń i dysfunkcji

Lp.	SYMBOL	2009 r.			2010 r.			2011 r.		
		Przed 16 r.ż.	Powyżej 16 r.ż.	SUMA	Przed 16 r.ż.	Powyżej 16 r.ż.	SUMA	Przed 16 r.ż.	Powyżej 16 r.ż.	SUMA
1.	01-U	35	13	48	43	20	63	28	49	77
2.	02-P	58	379	437	71	490	561	36	500	536
3.	03-L	40	333	373	18	209	227	39	242	281
4.	04-O	24	98	122	24	103	127	33	104	137
5.	05-R	59	1091	1150	75	1308	1383	76	1251	1327
6.	06-E	23	55	78	25	48	73	22	57	79
7.	07-S	69	967	1036	84	1110	1194	179	1008	1187
8.	08-T	9	125	134	9	166	175	11	177	188
9.	09-M	6	50	56	11	100	111	34	106	140
10.	10-N	62	491	553	60	572	632	49	698	747
11.	11-I	50	344	394	44	520	564	76	393	469
12.	12-C	-	-	-	12	2	14	30	11	41
	RAZEM	435	3946	4381	476	4648	5124	613	4596	5209

Źródło: Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie.

Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie w ostatnich trzech latach wydał następujące ilości kart parkingowych: w 2009 r. – 1234, w 2010 r. – 1169, w 2011 r. – 1091. Od 2009 roku nastąpił spadek wydawanych kart o ponad 11%.

W kwietniu 2011 r. Miejski Zespół ds. orzekania o niepełnosprawności zmienił swoją siedzibę, co znacznie wpłynęło na poprawę dostępności siedziby Zespołu dla osób niepełnosprawnych. Aktualnie Zespół mieści się przy ul. Magnoliowej 2 w pobliżu przystanku autobusowego. Budynek w całości pozbawiony jest barier architektonicznych.

2. ANALIZA DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LUBLINIE – STAN 2010 – 2011 r.

Miasto Lublin od wielu lat dostosowuje i rozwija ofertę wsparcia i pomocy osobom niepełnosprawnym zarówno w formie instytucjonalnej, jak i poza-instytucjonalnej. Polityka społeczna Miasta ukierunkowana jest m.in. na dążenie do tworzenia warunków zapewniających osobom niepełnosprawnym oraz ich rodzinom pełne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej, dostępu do informacji, edukacji, rynku pracy i infrastruktury publicznej. Należy podkreślić, że osoby niepełnosprawne mają stworzoną w Lublinie możliwość aktywnego udziału w procesie planowania działań ich bezpośrednio dotyczących, m. in. poprzez przeprowadzane konsultacje społeczne, jak i poprzez działalność Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin. Ponadto w 2008 roku w Urzędzie Miasta Lublin powstało Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych powołane w celu koordynacji działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców.

Warunkiem umożliwiającym osobom niepełnosprawnym pełne korzystanie ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności jest zapewnienie dostępności środowiska fizycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji, zatrudnienia oraz do informacji i środków komunikacji.

2.1. Dostępność architektoniczna oraz dostępność przestrzeni publicznej w Lublinie (analiza, diagnoza, wytyczone cele i działania)

Analiza stanu budynków użyteczności publicznej w Lublinie przeprowadzona przez Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych w 2011 roku pozwoliła na identyfikację wiele barier, których likwidacja powinna być uwzględniona przy planowanych remontach i inwestycjach.

W dużej części analizowane obiekty dysponują podjazdami i chodnikami lecz ciągle brakuje miejsc parkingowych w bezpośrednim ich sąsiedztwie. Osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich lub o kulach rzadko mają komfort zaparkowania przed budynkiem urzędu. Lubelskie budynki użyteczności publicznej mają także ograniczone możliwości korzystania z ich obiektów z powodu braku wind i umiejscowienia części instytucji na piętrach, co skutecznie uniemożliwia osobom z dysfunkcjami narządu ruchu dostanie się do danej placówki. Niektóre z dostosowań np.: pochylnie lub drzwi wejściowe mają niewłaściwe wyposażenie lub rozmiary. Wewnątrz budynków dostosowania wymagają wielu dodatkowych prac, tak by mogłyby z nich korzystać osoby z ograniczeniami w poruszaniu się, widzeniu i słyszeniu. Często dostanie się do budynku dzięki chodnikowi i pochylni uniemożliwia korzystanie z niego tuż za drzwiami wejściowymi. Szczegółową diagnozę stanu dostępności architektonicznej zawiera powyższy dokument (dostępny na stronie internetowej Urzędu Miasta).

W 2011 roku Wydział Inwestycji i Remontów uwzględniając potrzeby na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin wykonał następujące prace poprawiające dostępność dla osób niepełnosprawnych:

1. Budynek Urzędu Miasta przy ul. Leszczyńskiego 23: przebudowa wejścia oraz wykonanie pochylni, wymiana drzwi, przystosowanie łazienki na parterze do potrzeb osób niepełnosprawnych;

2. Modernizacje placówek edukacyjnych:

– Zespół Szkół Nr 11 (VII L.O.), ul. Farbiarska 8: wykonano częściowo przebudowę i remont pomieszczeń, tj. pochylnię dla niepełnosprawnych, sanitariat, wydawalnię posiłków oraz salę gimnastyczną,

- Szkoła Podstawowa Nr 49 ul. Bronowicka 2: montaż platformy schodowej,

- Przedszkole Specjalne Nr 11, ul. Młodej Polski 30: ukończono roboty związane z dobudową szachtu windowego, z przebudową i rozbudową placu manewrowego i przebudową chodników.

3. Modernizacja i termomodernizacja budynku Domu Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie w Lublinie, ul. Kosmonautów 78.

Zakres robót obejmował:

- zagospodarowanie terenu – droga wewnętrzna; roboty budowlane w tym: podnoszenie standardu, przebudowa stropodachu w części niskiej z przeznaczeniem na funkcję użytkową; roboty instalacyjne wod.-kan, c.w.u., i c.t.;

- wykonanie instalacji wentylacji mechanicznej i klimatyzacyjnej;

- wykonanie instalacji solarnej i gazowej; technologię węzła ciepłego, pralni i kuchni, roboty instalacyjne elektryczne i teletechniczne; wykonanie przyłącza wodociągowego wraz z instalacją p.poż.;

- wykonanie podjazdu dla osób niepełnosprawnych wraz z dobudową szachtu windy; przełożenie kanalizacji technicznej; przełożenie trasy kabli niskiego napięcia.

2.1.1 Dostępność pojazdów komunikacji miejskiej w Lublinie

Bardzo ważnym elementem warunkującym dostępność przestrzeni publicznej dla wszystkich mieszkańców Lublina jest komunikacja miejska. Obecnie na zlecenie Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie usługi przewozowe na liniach autobusowych świadczy 4 przewoźników. Posiadają oni w sumie 283 autobusy, z czego 223 to autobusy przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych. Natomiast komunikację trolejbusową obsługuje wyłącznie MPK Lublin, które posiada 74 trolejbusy, w tym 23 pojazdy przystosowane do przewozów osób niepełnosprawnych.

Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Lublinie, jako jedyne posiada w swoim taborze pojazdy wysokopodłogowe. Zostaną one jednak w całości wymienione do końca roku 2013. Pozostali przewoźnicy tj. Autobusowe Konsorcjum Lubelskie, IREX i Meteor wykonują przewozy pojazdami dostosowanymi do potrzeb osób niepełnosprawnych. Pojazdy przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych możemy podzielić na pojazdy niskopodłogowe tj. pojazdy, które

nie posiadają stopni wejściowych ani żadnych progów wewnętrznych, oraz pojazdy niskowejściowe, które posiadają wejścia zarówno pozbawione stopni jak wejścia z co najmniej jednym stopniem i progi wewnętrzne. Dokonując podziału pojazdów według powyższego kryterium należy stwierdzić, że autobusów niskopodłogowych jest w chwili obecnej 70 a pojazdów niskowejściowych 153. Natomiast trolejbusów niskopodłogowych jest 22 a niskowejściowy tylko jeden. Dodatkowo pojazdy przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych wyposażone są w rampę lub przyklęk. Zakupione ostatnio przez MPK w Lublinie autobusy oraz trolejbusy posiadają głosowy system zapowiadania przystanków, co stanowi duże ułatwienie dla osób niedowidzących i niewidomych. System ten jest zainstalowany w 50 autobusach i 21 trolejbusach.

Na zlecenie Zarządu Transportu Miejskiego w Lublinie w dzień powszedni obsługiwanych jest ok. 220 rozkładów autobusowych (co odpowiada 220 autobusom w ruchu) i ok. 47 trolejbusowych (co odpowiada 47 trolejbusom w ruchu), z czego minimum 150 jest obsługiwana przez autobusy niskopodłogowe, a minimum 3 przez trolejbusy niskopodłogowe. MPK w Lublinie wysyła do miasta więcej niż wyżej wskazana liczba pojazdów, jednak ich ilość zależy od gotowości technicznej tych pojazdów. W soboty i niedziele zgodnie z założeniami wszystkie linie autobusowe obsługiwane są przez pojazdy przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych. Natomiast linie trolejbusowe zgodnie z planem obsługiwane są przez minimum 3 pojazdy, jednakże po ostatnich dostawach nowych trolejbusów liczba ta znacznie wzrośnie. W chwili obecnej niskopodłogowe i niskowejściowe autobusy stanowią ok. 78% wszystkich pojazdów natomiast trolejbusy ok. 31%.

Do końca 2013 r. ilość autobusów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych zwiększy się o 80 pojazdów, w wyniku rozstrzygniętego przez Zarząd Transportu Miejskiego przetargu na zakup 53 auto-busów marki Autosan i 27 autobusów marki Mercedes. Wszystkie pojazdy będą całkowicie niskopodłogowe, wyposażone w przyklęk i rampę oraz głosowy system zapowiadania przystanków. Dodatkowo przyciski wewnątrz pojazdu będą posiadały wytłoczenia w języku brajla. Do 15 zakupionych w tym roku przez MPK Lublin trolejbusów marki Solaris na początku przyszłego roku dołączy kolejnych 15 sztuk. ZTM w Lublinie planuje w najbliższym czasie ogłosić przetarg na 20 autobusów klasy MINI oraz 80 trolejbusów. Wszystkie te zakupy pozwolą na całkowitą wymianę taboru na pojazdy przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych.

MPK dysponuje 7 busami do przewozu osób niepełnosprawnych zarówno do dowozu dzieci do placówek edukacyjnych, jak i zabezpieczenia indywidualnych przejazdów osób niepełnosprawnych (Miasto w latach ubiegłych przeznaczyło z budżetu kwotę 200 tysięcy zł. rocznie na dofinansowanie indywidualnych przewozów osób niepełnosprawnych specjalnymi busami zakupionymi w 2008 r. w ramach programu PFRON „Wyrównywanie różnic między regionami”). W lipcu 2011 r. sfinalizowano prace nad ustaleniem nowego Regulaminu indywidualnych Przewozów Osób Niepełnosprawnych, zawierającego prawa i obowiązki przewoźnika i osób korzystających z przewozu. Znaczącą rolę

w ustaleniu ostatecznej wersji zapisów Regulaminu odegrała Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin. Regulamin dostępny jest na stronie internetowej Zarządu Transportu Miejskiego i MPK.

2.2. Dostęp do informacji

Od maja 2008 r. w strukturze Urzędu Miasta Lublin, w Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych został utworzony Ośrodek Informacji Osób Niepełnosprawnych w ramach realizowanego przez Urząd Miasta Lublin programu PFRON „Ośrodki Informacji dla Osób Niepełnosprawnych 2008”. Do końca 2010 roku działalność Ośrodka finansowana była ze środków PFRON. Z racji ogromnego zapotrzebowania na ten rodzaj wsparcia, władze Miasta zdecydowały o dalszym funkcjonowaniu Ośrodka, którego finansowanie od 2011 roku realizowane jest ze środków budżetowych Miasta.

W Ośrodku Informacji zatrudnionych jest dwóch pracowników niepełnosprawnych (z umiarkowanym oraz lekkim stopniem niepełnosprawności) na pełnych etatach, na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony.

Działania realizowane przez Ośrodek to:

1. Udzielanie bezpłatnych informacji i porad osobom niepełnosprawnym, ich rodzinom i opiekunom;
2. Udzielanie bezpłatnych informacji instytucjom i organizacjom działającym na rzecz osób niepełnosprawnych;
3. Udzielenie bezpłatnych porad i informacji pracodawcom i potencjalnym pracodawcom osób niepełnosprawnych;
4. Udzielanie informacji i porad przez specjalistów:
 - psychologa;
 - doradcę zawodowego (do końca 2010 r.);
 - tłumacza migowego (do końca 2010 r.);
 - prawnika;
5. Opracowywanie oraz wydruk wydawnictw o charakterze informacyjnym oraz podnoszących świadomość osób niepełnosprawnych.

W roku 2011 udzielono 5 608 porad, z czego 186 porad udzielili specjaliści: prawnik i psycholog.

Wydane zostały 3 opracowania o charakterze informacyjnym: broszura dla osób dotkniętych ADHD, broszura dla osób dotkniętych problemami psychicznymi oraz cieszący się ogromną popularnością Miejski Informator dla Niepełnosprawnych Mieszkańców Lublina.

Wielu beneficjentów dzięki uzyskanym w Ośrodku informacjom otrzymało konkretną pomoc w postaci różnych dofinansowań z MOPR, PFRON i innych instytucji czy organizacji, do których zostali skierowani, podjęcia zatrudnienia, podjęcia dalszej nauki czy uzyskania pomocy psychologiczno-pedagogiczno-socjalnej oraz prawnej. Wielu beneficjentów dzięki przekazanim wskazówkom

wygrało sądowe postępowania w zakresie orzekania o niezdolności do pracy, niepełnosprawności oraz inne.

Osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom udzielają także informacji pracownicy socjalni oraz doradca ds. osób niepełnosprawnych w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Przekazują oni również dane na temat uprawnień osób niepełnosprawnych do świadczeń pomocy społecznej, do świadczeń socjalnych oraz wynikających z zadań powiatu dofinansowań realizowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Dodatkowo informacje te dotyczą ulg na przejazdy publicznymi środkami transportu, ulg telekomunikacyjnych, szczególnych kryteriów metrażowych dla osób niepełnosprawnych przy ustalaniu dodatku mieszkaniowego. Osoby zainteresowane poszczególnymi rodzajami pomocy są kierowane do odpowiednich instytucji oraz działów w ramach MOPR, a także innych instytucji w mieście takich jak: Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Oddział Lubelski, Wydziały Urzędu Miasta Lublin.

Osoby niepełnosprawne kierowane są także do organizacji pozarządowych świadczących różnego rodzaju pomoc w ramach realizowanych przez nie projektów. Pomoc ta jest oferowana w postaci: usług Biura Karier, Agencji Zatrudnienia, wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i technicznego, organizacji turnusów rehabilitacyjnych, organizacji warsztatów szkoleniowo – rehabilitacyjnych.

Miasto wspiera także w ramach zadań gminy i powiatu zleconych do realizacji organizacjom pozarządowym działalność informacyjną na rzecz osób niepełnosprawnych.

Zadanie mające na celu upowszechnianie wiedzy o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych przez organizacje pozarządowe może być dofinansowywane ze środków z budżetu Miasta Lublin w ramach otwartego konkursu ofert.

Kolejnym zadaniem poprawiającym m.in. dostęp do informacji jest realizacja działań zmierzających do ograniczenia wykluczenia cyfrowego. W 2011 roku do Projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka zakwalifikowano 189 gospodarstw domowych, w tym 64 gospodarstwa domowe, w których członkiem jest osoba niepełnosprawna (ok. 34%).

2.3. Organizacje pozarządowe w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych

Organizacje pozarządowe ze swymi nowatorskimi programami i profesjonalną kadrą są ważnymi partnerami Miasta w realizacji działań na rzecz tej grupy mieszkańców oraz wspierającymi i współrealizującymi miejską politykę społeczną. Organizacje pozarządowe w środowisku lubelskim podejmują się wykonywania zadań publicznych, dzięki którym spełniają swoje statutowe cele. Prowadzą szerokie

działania mające na celu kompleksową obsługę osób niepełnosprawnych: od prowadzenia poradnictwa i udzielanie pomocy w codziennym funkcjonowaniu, po prowadzenie systematycznej i profesjonalnej rehabilitacji.

Według ogólnopolskiej bazy danych organizacji pozarządowych i instytucji (źródło: www.bazy.ngo.pl) w Lublinie działa 139 organizacji pozarządowych w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym lub chorym. Są to także oddziały i koła funkcjonujące w ramach jednej organizacji w granicach administracyjnych Miasta Lublin. W 2011 r. Spośród nich 58 fundacji i stowarzyszeń posiadało status organizacji pożytku publicznego, 54 organizacje współpracowały w Lublinie z jednostkami miasta w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Organizacje te obejmują swoim zainteresowaniem wiele grup osób niepełnosprawnych, od osób najbardziej wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu – osoby głuchoniewidome, niepełnosprawne ruchowo (w tym poruszające się na wózkach inwalidzkich), upośledzone umysłowo, chore psychicznie, niewidome i niesłyszące – po wsparcie dla rodzin z osobami niepełnosprawnymi.

W Lublinie, z racji dużej ilości osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy, prężnie działa także pozainstytucjonalna pomoc w aktywizowaniu zawodowym i pośrednictwie pracy dla niepełnosprawnych. W ramach działań fundacji i stowarzyszeń organizowane są szkolenia zawodowe, warsztaty aktywizujące do poszukiwania pracy. Świadczone są także usługi doradcze i pośrednictwo pracy.

Z racji pojawiających się nowych potrzeb, a także dzięki prężnie działającemu ruchowi samopomocowemu ciągle pojawiają się nowe fundacje i stowarzyszenia, ukierunkowane na pomoc osobom niepełnosprawnym. Szczególnym zainteresowaniem objęte są dzieci i młodzież. System wsparcia dla osób niepełnosprawnych realizowany jest w ścisłej współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi. Wspólne działania dotyczą wielu aspektów funkcjonującego systemu. Duże wsparcie finansowe na w/w działania organizacje otrzymują poprzez realizację zadań publicznych ogłoszonych w otwartym konkursie ofert w ramach *Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin* ze środków pochodzących z budżetu Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu.

Od wielu lat organizacje pozarządowe sygnalizowały potrzebę wsparcia ich działalności poprzez utworzenie Centrum Organizacji Pozarządowych.

Władze Miasta, wychodząc naprzeciw potrzebom środowiska osób niepełnosprawnych i środowiska organizacji pozarządowych działających w sferze zadań społecznych, zdecydowały o powołaniu Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej w strukturze Biura ds. Osób Niepełnosprawnych.

W styczniu 2012 r. zostało utworzone Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej, które jest lokalnym miejscem budowania dialogu, partnerstwa i współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze działań społecznych, inicjatywami społecznymi, władzami lokalnymi i innymi podmiotami

działającymi na rzecz m.in. niepełnosprawnych mieszkańców miasta. Do zadań LCAO należy w szczególności :

1. Prowadzenie działań na rzecz systemowego rozwiązywania problemów społecznych we współpracy z organizacjami pozarządowymi.
2. Kreowanie interdyscyplinarnego podejścia do rozwiązań w zakresie bezdomności, wykluczenia społecznego, opieki nad dzieckiem i rodziną, problematyki osób starszych i niepełnosprawnych.
3. Budowanie dialogu, partnerstwa i współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze zadań społecznych, inicjatywami społecznymi, władzami lokalnymi i innymi podmiotami działającymi na rzecz mieszkańców miasta.
4. Udzielanie informacji osobom niepełnosprawnym oraz organizacjom pozarządowym o możliwościach i formach współpracy w ramach Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej.
5. Prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych współpracujących z Lubelskim Centrum Aktywności Obywatelskiej.
6. Wspieranie merytoryczne, organizacyjne i logistyczne lubelskich organizacji pozarządowych działających w sferze spraw społecznych.
7. Prowadzenie współpracy z urzędami i instytucjami oraz mediami w zakresie wspierania działań na rzecz osób niepełnosprawnych i organizacji pozarządowych działających w sferze spraw społecznych.
8. Inicjowanie i podejmowanie wspólnych działań i inicjatyw samorządu i organizacji pozarządowych.
9. Podejmowanie działań na rzecz kreowania pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych i organizacji pozarządowych oraz ich promocja wśród mieszkańców Lublina i władz miasta.
10. Organizacja konferencji, forum i spotkań dotyczących realizacji działań na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych i organizacji pozarządowych działających w sferze zadań publicznych na terenie Lublina.
11. Rozwijanie współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi w celu realizacji zadań społecznych oraz w celu monitorowania i realizacji potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Lublina.

2.4. Rehabilitacja społeczna – zespół działań realizowanych jako zadania Powiatu i Gminy oraz inne działania na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane przez MOPR

Jedną z form służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych jest tworzenie zintegrowanego systemu wsparcia. Odbywa się ono poprzez aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach współpracy samorządu lokalnego z organizacjami pozarządowymi poprzez wspieranie finansowe instytucji i organizacji pozarządowych.

Dzięki tej współpracy mogą funkcjonować warsztaty terapii zajęciowej oraz zakład aktywności zawodowej.

Również aktywność samych osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin jest niezbędna do płynnego i skutecznego procesu rehabilitacji. Organizowanie się środowisk bezpośrednio lub pośrednio związanych z niepełnosprawnością w działaniach samopomocowych pozwala na skuteczne egzekwowanie ich praw.

Prezentacja praw osób niepełnosprawnych i należytej im pomocy, promowanie osiągnięć osób niepełnosprawnych oraz sylwetek osób, które aktywnie działają w środowisku mimo ich mniejszej sprawności, jest realizowana przez szereg instytucji, organizacji, ale także w lubelskiej telewizji regionalnej, w radio oraz prasie lokalnej. Osoby niepełnosprawne mają liczne osiągnięcia w różnych sferach życia, a promowanie ich dokonań stanowi czynnik mobilizujący do dalszej aktywności.

Działania podejmowane przez osoby niepełnosprawne muszą być wspierane przez osoby z ich otoczenia: rodzinę, przyjaciół, rehabilitantów, terapeutów oraz naukowców i organizacje działające na ich rzecz. Organizacje pozarządowe m.in. prowadzą kursy i szkolenia przygotowujące do pracy z osobami niepełnosprawnymi. Właściwa i profesjonalna pomoc osobom niepełnosprawnym, zwłaszcza tym z najbardziej złożonymi dysfunkcjami jest niezbędnym czynnikiem poprawy ich codziennego funkcjonowania. Nauka języka migowego, zastosowanie innych form komunikacji niewerbalnej czy szkolenia dotyczące umiejętności postępowania z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie pozwalają na bardziej komfortowe funkcjonowanie mimo istniejących ograniczeń. Organizowane kursy przygotowują także do prowadzenia terapii zajęciowej i specjalistycznych zajęć edukacyjnych dla dzieci niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne nie mogą być skazywane na izolację z powodu odmienności. Często ich schorzenia ograniczają współuczestnictwo w codziennym życiu z pozostałymi mieszkańcami Lublina. Aktywność osób z niepełnosprawnościami na różnych płaszczyznach życia jest ważnym czynnikiem budowania pozytywnych postaw oraz ograniczania uprzedzeń i dyskryminacji. W procesie równoprawnego korzystania z przestrzeni publicznej i społecznej pojawia się możliwość poznawania siebie nawzajem i dostrzegania tego, co cenne i ważne - łączy się świat sprawnych i mniej sprawnych.

2.4.1. Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę, stwarzającą osobom niepełnosprawnym możliwość udziału w rehabilitacji społecznej i zawodowej poprzez terapię zajęciową. Celem działania warsztatu jest rehabilitacja zmierzająca do wszechstronnego rozwoju każdego uczestnika, poprawy zaradności osobistej, sprawności psychofizycznych oraz przystosowania do życia w społeczeństwie.

Lubelskie warsztaty terapii zajęciowej działają na rzecz osób z upośledzeniem umysłowym, chorobami psychicznymi, niepełnosprawnością ruchową, niepełnosprawnością z tytułu narządu wzorku, a także na rzecz osób ze schorzeniami sprzężonymi.

Bogata oferta pracowni w ramach warsztatów zapewnia terapię, naukę, jak i przygotowanie do pełnienia ról społecznych dając szansę na niezależne i aktywne życie osób niepełnosprawnych. Przykładowe pracownie w lubelskich WTZ to: plastyczna, artystyczna, tkacko – krawiecka, techniczna, komputerowo – biurowa, małej poligrafii, ogrodnicza, gospodarstwa domowego, technik użytecznych, ekologiczna, wikliniarska, ceramiczna, kulinarna. Dodatkowo warsztaty zapewniają rehabilitację osobom niepełnosprawnym, integrację ich ze społecznością lokalną, utrzymują kontakt i wspierają rodziny i przyjaciół osób korzystających z WTZ, promują osiągnięcia i rozpowszechniają twórczość poprzez organizację kiermaszów, festynów, spektakli, happeningów. Środki zapewniające funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej pochodzą z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz z budżetu Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu.

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych koszty działalności warsztatów finansowane ze środków samorządu powiatowego powinny wynosić co najmniej 10 %. Na podstawie tego zapisu struktura kosztów na funkcjonowanie WTZ w Lublinie przedstawia się następująco: **90 %** środków pochodzi z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, **10 %** środków pochodzi z budżetu Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 listopada 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym określiło obowiązujące dotychczas kwoty dofinansowania uczestnictwa jednej osoby w warsztacie terapii zajęciowej. Całkowity koszt jednej osoby w WTZ rocznie wynosi 16 440 zł, z tego 1 644 zł – to kwota, którą pokrywa budżet miasta, a 14 796 zł to kwota zabezpieczona przez PFRON. Zestawienie kosztów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Kalkulacja środków przeznaczonych na roczne funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej w Lublinie

Lp .	Źródło finansowania	Liczba osób	Kwota na jedną osobę rocznie	Roczne nakłady
1.	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	270	14 796 zł	3 994 920 zł
2.	Budżet Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu	270	1 644 zł	443 880 zł
Łącznie			16 440 zł	4 438 800 zł

Źródło: MOPR Lublin

W Lublinie funkcjonuje 9 warsztatów terapii zajęciowej. Jeden warsztat jest prowadzony przez jednostkę organizacyjną miasta (Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Nr 1), pozostałe warsztaty prowadzone są przez podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych (jeden przez fundację - od 2009 roku, stowarzyszenia oraz Spółdzielnię Niewidomych im. Modesta Sękowskiego).

Łącznie w 2011 roku rehabilitacji zawodowej i społecznej prowadzonej w WTZ zostało poddanych **270 osób**. Wykaz jednostek prowadzących warsztaty terapii zajęciowej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Wykaz warsztatów terapii zajęciowej w Lublinie

Lp.	Nazwa i adres Warsztatu Terapii Zajęciowej	Liczba uczestników
1.	Fundacja Teatrotterapia Lubelska ul. Młodej Polski 32/144, 20-863 Lublin	25
2.	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo ul. Doświadczalna 46, 20-236 Lublin	35
3.	Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności – ŚDS "Roztocze" ul. K. Wallenroda 2a, 20-607 Lublin	30
4.	Spółdzielnia Niewidomych im. Modesta Sękowskiego ul. Głowackiego 35, 20-060 Lublin	20
5.	Stowarzyszenie „Źródło” Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół ul. Gospodarcza 32, 20-213 Lublin	30
6.	Stowarzyszenie „Źródło” Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół ul. Radzyńska 3, 20-850 Lublin	40
7.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym ul. Rogowskiego 5, 20-840 Lublin	25
8.	Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” ul Abramowicka 2, 20-440 Lublin	35
9.	Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Nr 1 Al. Spółdzielczości Pracy 65, 20-147 Lublin	30
	Liczba uczestników warsztatów terapii zajęciowej ogółem:	270

Źródło: MOPR Lublin

2.4.2. Zakład aktywności zawodowej

W Lublinie od roku 2009 funkcjonuje pierwszy zakład aktywności zawodowej prowadzony przez Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”.

W roku 2011 z aktywizacji zawodowej w ramach ZAZ korzystały **34 osoby niepełnosprawne** ze schorzeniami psychicznymi. Gmina Lublin – miasto na prawach powiatu wspiera działalność ZAZ poprzez dotowanie zadań publicznych mających na celu umożliwienie zdobycia przez te osoby niezbędnego doświadczenia zawodowego.

W celu uzupełnienia systemu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz z uwagi na duże zapotrzebowanie na tę formę rehabilitacji zawodowej w Lublinie, wskazane jest wspieranie dążeń do uruchomienia kolejnego zakładu aktywności zawodowej, skierowanego do osób z innymi rodzajami niepełnosprawności.

2.4.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami w zakresie realizacji zadań zleczanych

Priorytetem dla Miasta jest zlecenie lub powierzanie realizacji zadań ujętych w Programie organizacjom pozarządowym.

Jednostką Miasta odpowiedzialną za realizację większości zadań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców jest MOPR, zobligowany do współpracy z różnymi podmiotami świadczącymi pomoc osobom niepełnosprawnym, ludziom starszym oraz znajdującym się w trudnej sytuacji bytowej z różnych powodów. Należą do nich m.in. organizacje pozarządowe statutowo zajmujące się osobami niepełnosprawnymi, parafie rzymskokatolickie, domy pomocy społecznej, Lubelski Uniwersytet Trzeciego Wieku, Rady Dzielnic, Miejski Urząd Pracy, świetlice, szkoły. Jedną z form współpracy z sektorem NGO są konkursy.

W celu przyznania dotacji dla organizacji pożytku publicznego w 2011 roku ogłoszono dwa konkursy wyłaniające **35** ofert, na realizację których zawarte zostały umowy. Dodatkowo dwie oferty zostały złożone w trybie z pominięciem otwartego konkursu ofert, i każda z nich została zaakceptowana do przyznania dotacji. W tej procedurze zawarte zostały dodatkowo **2** umowy w II połowie roku. W sumie w roku 2011 realizowane były zadania publiczne na podstawie **37 umów**.

Łączna wysokość środków w planie budżetu na realizację zadań publicznych przez organizacje pożytku publicznego z zakresu działań na rzecz osób niepełnosprawnych w 2011 roku wynosiła **354 000 zł**. Środki jakie zostały przekazane organizacjom pożytku publicznego wyniosły **353 936 zł**. Kwota jaką organizacje faktycznie wydatkowały w 2011 roku wynosi **350 206,97 zł**.

W ośmiu zadaniach przewidzianych do realizacji przez organizacje pozarządowe dotychczas uczestniczyło łącznie **4 041 osób oraz telewidzowie TVL**.

Biorąc pod uwagę ilość środków będących w dyspozycji Działu ds. Osób Niepełnosprawnych MOPR w 2011 roku zestawienie ilościowe udzielonej pomocy przedstawia nieznaczną tendencję zwyżkową. Przy zachowanej liczbie uczestników warsztatów, **270** osób, udzielono pomocy większej liczbie osób indywidualnych. W 2010 roku pomoc indywidualną uzyskało **2 906** osób, natomiast w 2011 roku już **3 319** osób. Jedynie z dofinansowania sportu, kultury, rekreacji i turystyki w 2010 roku skorzystało **4 125** osób, a w 2011 roku jedynie **3 377** osób. W zakresie tego zadania, skierowanego do instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych, odnotowano tendencję spadkową.

Tabela 5. Realizacja zadań publicznych ogłoszonych w otwartym konkursie ofert w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008-2013” – środki pochodzące z budżetu Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu.

Lp.	Zadanie	Realizator	Liczba organizacji realizujących zadanie	Liczba uczestników	Wykonanie za 2011 rok
1.	Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach powstawania niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania	organizacje pozarządowe	4	1 784	15 808,98 zł
2.	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych	organizacje pozarządowe	3	290	136 624 zł
3.	Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	organizacje pozarządowe	4	72	56 000 zł
4.	Świadczenie poradnictwa dla osób niepełnosprawnych	organizacje pozarządowe	4	680	21 000 zł
5.	Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi	organizacje pozarządowe	8	84	24 000 zł
6.	Integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami Lublina	organizacje pozarządowe	4	441	19 773,99 zł
7.	Realizacja programów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych	organizacje pozarządowe	2	650 + widzowie TVL	30 000 zł
8.	Umożliwienie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego osobom niepełnosprawnym	organizacje pozarządowe	2	40	47 000 zł
9.	Udział Miasta Lublin w finansowaniu Warsztatów Terapii Zajęciowej	organizatorzy WTZ	8	270	443 880 zł
RAZEM				4 041 osób + widzowie TVL + 270 uczestników WTZ	794 086,97 zł

Źródło: MOPR Lublin

Podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych są podmiotami prowadzącymi warsztaty terapii zajęciowej, organizatorami turnusów rehabilitacyjnych współfinansowanych ze środków PFRON będących w dyspozycji samorządu oraz warsztatów szkoleniowo – rehabilitacyjnych finansowanych

ze środków EFS pozyskanych przez samorząd, w ramach Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”. Środki PFRON umożliwiają także tym podmiotom organizowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

Organizacje pozarządowe działające w Lublinie dzięki pozyskiwaniu środków zewnętrznych, np. unijnych, programów celowych PFRON, NFZ i innych, uzupełniają ofertę w zakresie form wsparcia kierowaną do niepełnosprawnych mieszkańców naszego miasta.

2.4.4. Programy realizowane ze środków unijnych przez MOPR w Lublinie kierowane do osób niepełnosprawnych

Przyjęty Uchwałą Nr 549/XXVII/2008 Rady Miasta Lublin z dnia 18 grudnia 2008r. „Program Aktywności Lokalnej Miasta Lublin na lata 2009 – 2013” w 2011 roku realizowany był poprzez dwadzieścia jeden programów aktywności lokalnej adresowanych do konkretnych grup klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, w tym: Program Aktywności Lokalnej w zakresie aktywizacji środowiska lokalnego, podniesienia kompetencji społecznych i przeciwdziałania marginalizacji osób niepełnosprawnych z obszaru działania Filii Nr 3 MOPR na 2011 rok „Usprawniamy codzienność” – 15 osób;

Zadania zlecone przez MOPR do realizacji w ramach w/w Programu:

1. „Wspieranie działań aktywizujących osoby z niepełnosprawnością intelektualną mieszkających na terenie Miasta Lublin będących uczestnikami Środowiskowego Domu Samopomocy „Absolwent” przy Al. Spółdzielczości Pracy 65 w Lublinie” - Stowarzyszenie Przyjaciół Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego Nr 1 w Lublinie, z siedzibą: 20 - 147 Lublin, Al. Spółdzielczości Pracy 65 – 25 osób;
2. „Wspieranie działań aktywizujących osoby z zaburzeniami psychicznymi mieszkającymi na terenie Miasta Lublin będących uczestnikami Klubu Samopomocy „Galeria” przy ul. Pozytywistów 16” - Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Integracja”, z siedzibą: 20 – 128 Lublin, ul. Lwowska 28 – 15 osób;
3. „Podniesienie poziomu aktywności społecznej w każdej sferze życia społecznego osób niepełnosprawnych mieszkających na terenie Miasta Lublin” - Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo, 20 - 236 Lublin, ul. Doświadczalna 46 – 12 osób;
4. Podniesienie poziomu aktywności społecznej w każdej sferze życia społecznego osób niepełnosprawnych, będących mieszkańcami mieszkań chronionych przy ul. Ametystowej 22 w Lublinie – Fundacja Fuga Mundi - 15 osób;
5. Podniesienie poziomu aktywności społecznej w każdej sferze życia społecznego osób niepełnosprawnych, mieszkających na terenie Miasta Lublin – Fundacja Fuga Mundi, z siedzibą przy ul. Hutniczej 20 B, w Lublinie - 35 osób. Łącznie: 102 osoby. Natomiast w 2012 roku osoby niepełnosprawne były objęte wsparciem w ramach realizowanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie projektu systemowego „Człowiek inwestycją w społeczeństwo” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,

Priorytet VII Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej. Do osób niepełnosprawnych w ramach w/w projektu były skierowane niżej wymienione działania:

I. Zadanie „Wspieranie działań z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych” w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008 – 2013” zostało powierzone w drodze konkursu do realizacji organizacji pożytku publicznego na podstawie art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234 poz. 1536). W ramach tego zadania 250 osób niepełnosprawnych otrzymało wsparcie z zakresu integracji zawodowej i społecznej.

II. W ramach „Programu Aktywności Lokalnej Mieszkańców Miasta Lublin na lata 2009 – 2013” przyjętego Uchwałą Nr 549 / XXVII / 2008 Rady Miasta Lublin z dnia 18 grudnia 2009r.:

1. Program Aktywności Lokalnej w zakresie aktywizacji środowiska lokalnego, podniesienia kompetencji społecznych i przeciwdziałania marginalizacji osób niepełnosprawnych z obszaru działania Filii Nr 3 Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie przy ul. Mieszka I 4 - na 2012 r. „Usprawniamy codzienność” – 9 osób
2. Program Aktywności Lokalnej w zakresie wsparcia rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym lub długotrwale, przewlekłe chorym z obszaru działania Filii Nr 1 Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie przy ul. Lubartowskiej 6-8 w 2012 roku „Szczęśliwa Rodzina” – 10 osób.

III. Zadania powierzone do realizacji przez MOPR w ramach w/w Programu

1. „Wspieranie działań aktywizujących osoby z niepełnosprawnością intelektualną mieszkających na terenie Miasta Lublin będących uczestnikami Środowiskowego Domu Samopomocy „Absolwent” przy Al. Spółdzielczości Pracy 65 w Lublinie” - 20 osób.
2. „Podniesienie poziomu aktywności społecznej w każdej sferze życia społecznego osób niepełnosprawnych będących mieszkańcami mieszkań chronionych przy ul. Ametystowej 22 w Lublinie” - 15 osób.
3. „Podniesienie poziomu aktywności społecznej w każdej sferze życia społecznego osób niepełnosprawnych mieszkających na terenie Miasta Lublin” – 20 osób.
4. „Wsparcie działań na rzecz integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych” - 30 osób.

IV. Wsparcie w ramach zawartych kontraktów socjalnych:

1. 30 osób oraz „otoczenie” skorzystało z różnego rodzaju działań w zakresie aktywizacji społeczno – zawodowej oraz każda z osób otrzymała wsparcie

w postaci usług asystenta osoby niepełnosprawnej w wymiarze i zakresie – według indywidualnych potrzeb osób niepełnosprawnych.

Celem programów była aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców oraz umożliwienie im zdobycia kompetencji niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w środowisku.

W ramach realizacji programów aktywności lokalnej zastosowano instrumenty aktywnej integracji inspirujące do nowych wyzwań, uzyskania samodzielności i kompetencji do samodzielnego radzenia sobie z problemami.

2.4.5. Wyposażenie placówek służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w środki transportu

Projekty złożone w ramach Programu wyrównywania różnic między regionami II w roku 2011 obejmowały likwidację barier transportowych (obszar B) – zakup mikrobusów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych na rzecz Domu Pomocy Społecznej przy ul. Ametystowej oraz na rzecz Środowiskowego Domu Samopomocy „Kalina” przy ul. Kalinowszczyzna 84.

Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z dofinansowania:

- bezpośrednio 113 osób (w tym 28 osób z ŚDS „Kalina”, 85 osób z DPS przy ul. Ametystowej 22) oraz pełnoletnie osoby niepełnosprawne poruszające się na wózkach inwalidzkich - 21 osób.

Realizacja projektu na rzecz Domu Pomocy Społecznej przy ul. Ametystowej 22 zapewniła jedyny, sprawny i dostosowany do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich środek transportu dla jednostki miasta, która obecnie zajmuje się 21 osobami o takich potrzebach.

Całkowity koszt projektu wyniósł 292 117, 68 zł, z czego ze środków PFRON wykorzystano kwotę 87 635,30 zł, zaś Gmina Lublin - miasto na prawach powiatu przeznaczyła środki własne w wysokości 204 482,38 zł.

Pozostałe domy pomocy społecznej dysponują odpowiednimi środkami transportu.

2.4.6. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane w ramach środków PFRON będących w dyspozycji powiatu przez MOPR

Rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu społecznym, co oznacza przygotowanie do aktywnego pełnienia różnorodnych ról społecznych oraz pokonywania barier utrudniających włączenie się w życie społeczne, w szczególności psychologicznych, architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych.

Dział ds. Osób Niepełnosprawnych realizuje zadania z zakresu rehabilitacji społecznej. Środki przeznaczone na realizację zadań w 2011 roku stanowiły 104,17 % środków z 2010 r. Limit wraz z wykorzystaniem przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Wykorzystanie środków MOPR w latach 2010-2011.

Ip	Zadanie	Limit 2010	Limit 2011	Kwota wydatkowanych środków	Wykorzystanie środków w 2011 r.
1	Dofinansowanie kosztów utrzymania i działalności wtz	3 994 920 zł	3 994 920 zł	3 994 920 zł	100 %
2	Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	273 953 zł	187 037 zł	187 037 zł	100 %
3	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	199 999 zł	142 500 zł	142 499,98 zł	99,99 %
4	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	1 060 482 zł	1 288 125 zł	1 288 125 zł	100 %
5	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	293 312 zł	453 500 zł	453 497,20 zł	99,99 %
Razem:		5 823 306 zł	6 066 082 zł	6 066 079,18	99,99 %

Źródło: MOPR Lublin

W kwotach tych zawarte są zobowiązania z tytułu dofinansowania kosztów działalności wtz, gdzie wielkość kwoty podyktowana jest algorytmem i nie może ulec zmianie. Ponadto w roku 2012 pojawiły się 2 nowe zadania: dofinansowanie usług tłumacza języka migowego oraz tłumacza-przewodnika oraz realizacja na mocy umowy z PFRON pilotażowego Programu „Aktywny Samorząd”. Formy wsparcia przewidziane w programie adresowane są do uprawnionych osób fizycznych. Dotyczą likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób niepełnosprawnych. Program obejmował następujące obszary wsparcia:

1. obszar A – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
2. obszar B1 – pomoc w zakupie specjalistycznego sprzętu komputerowego wraz z oprogramowaniem,
3. obszar B2 – pomoc w zakupie urządzeń lektorskich,
4. obszar B3 – pomoc w zakupie urządzeń brajlowskich,
5. obszar B4 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu komputerowego i oprogramowania lub urządzeń lektorskich albo brajlowskich,
6. obszar C – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
7. obszar D – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
8. obszar E – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kategorii B,
9. obszar F – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

Program ulega corocznym modyfikacjom, dlatego obszary wsparcia mogą ulec zmianie.

Na uwagę zasługuje fakt, że w 2012 roku Miasto Lublin otrzymało z PFRON kwotę o 2 851 708 zł. większą (9 592 790 zł.) niż w roku poprzednim.

2.4.7. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Ważny obszar pomocy osobom niepełnosprawnym świadczony jest w formie usług opiekuńczych oraz specjalistycznych i opiekuńczych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Zadania w postaci usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi corocznie zlecane są w drodze konkursu organizacjom pozarządowym.

Koszt godziny usługowej w 2011 roku:

- 10,00 zł - usługi opiekuńcze podstawowe,
- 13,00 zł - specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- 17,00 zł - specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Obserwuje się potrzebę stworzenia systemu usług wspierających i asystenckich w mieście Lublin, aby wykorzystywać i wdrażać w nowatorskich formach różne rodzaje usług asystenckich, będących uzupełnieniem dotychczas stosowanych rozwiązań. Dodatkowym aspektem wspierania osób niepełnosprawnych przez Sekcję Pracy Socjalnej jest wydawanie opinii na temat sytuacji materialnej i zdrowotnej na potrzeby uzyskania pomocy z organizacji udzielających wsparcia np. Fundacja Polsat, Fundacja TVN, Fundacji „Atlas”, Fundacji Polsko – Niemieckiej „Pojednanie”, Fundacji Mimo Wszystko Anny Dymnej.

Tabela 7. Świadczeniobiorcy pomocy w formie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, przyznanej przez MOPR w 2011 roku

Forma usług	Liczba, osób którym przyznano decyzją świadczenia	Liczba rodzin	Wartość świadczeń
Usługi opiekuńcze	1432	1401	8 655 305 zł
Specjalistyczne usługi opiekuńcze	124	123	726 219 zł
Usługi opiekuńcze - ogółem	1477	1488	9381 524 zł
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	89	88	721 429 zł

Źródło: MOPR Lublin

2.4.8. Organizowanie systemu pomocy instytucjonalnej dla osób niepełnosprawnych, ich rodzin i otoczenia

Domy pomocy społecznej oferują łącznie 606 miejsc, z których w 2011 roku skorzystało 759 osób. Ośrodki wsparcia dysponują 1 034 miejscami, z których w 2011 roku skorzystało 2 978 osób. Średni okres oczekiwania na miejsce w domu pomocy społecznej wynosił około sześciu miesięcy. Na dzień 31 grudnia 2011 roku na umieszczenie w domach pomocy społecznej łącznie oczekiwało **107** osób w tym:

- Do DPS im. M.T. z Kalkuty – **24** osoby,
- Do DPS „Kalina” – **28** osób,
- Do DPS im. W. Michelisowej – **10** osób,
- Do DPS dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie – **8** osób,
- Do DPS „Betania” – **8** osób,
- Do Prawosławnego DPS Diecezji Lubelsko - Chełmskiej – **5** osób,
- Do DPS z siedzibą w Lublinie przy ul. Ametystowej – **24** osoby.

Liczbę miejsc i mieszkańców w domach pomocy społecznej na terenie miasta Lublin przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 8. Liczba miejsc i mieszkańców w domach pomocy społecznej na terenie miasta Lublin w 2011 roku

	DPS im. Matki Teresy z Kalkuty	DPS Kalina	DPS im. Wiktorii Michelisowej	DPS dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie	DPS Betania	Prawosławny DPS Diecezji Lubelsko-Chełmskiej	Dom Pomocy Społecznej z siedzibą w Lublinie przy ul. Ametystowej
Liczba miejsc statutowych stan na dzień 31.12.2011r.	134	101	64	98	135	26	48
Liczba mieszkańców w ciągu całego okresu sprawozdawczego	169	113	79	114	190	32	62

Źródło: MOPR Lublin

Średni koszt utrzymania osoby w lubelskich domach pomocy społecznej, naliczany według odpłatności, wynosił w 2011 roku średnio **2 782,57** zł, w tym:

- 1) Dom Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty przy ul. Głowackiego – **2 985** zł,
- 2) Dom Pomocy Społecznej „Kalina” przy ul. Kalinowszczyzna – **2 790** zł,

- 3) Dom Pomocy Społecznej im. W. Michelisowej przy ul. Archidiakońskiej – **3 020 zł**,
- 4) Dom Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie przy ul. Kosmonautów – **3 258 zł**,
- 5) Dom Pomocy Społecznej „Betania” przy Al. Kraśnickiej – **2 351 zł**,
- 6) Prawosławny Dom Pomocy Społecznej Diecezji Lubelsko – Chełmskiej przy ul. Dolińskiego – **2 627 zł**,
- 7) Dom Pomocy Społecznej przy ul. Ametystowej – **2 447 zł**.

Skierowania do domów pomocy społecznej odbywają się systematycznie. W przypadku braku miejsc w domach na terenie gminy Lublin, osoby kierowane są poza Lublin.

W okresie sprawozdawczym wydano łącznie 1318 decyzji, w tym 267 decyzje kierujące do domów pomocy społecznej, 83 o umieszczeniu osoby w domu pomocy społecznej i 658 ustalających odpłatność za pobyt oraz 27 decyzji odmownych w sprawie skierowania do domu pomocy społecznej.

Osoby, którym odmówiono skierowania do domu pomocy społecznej mają zabezpieczoną pomoc w formie usług opiekuńczych- finansowanych przez gminę.

Osoby wymagające natychmiastowej interwencji służb umieszczane są w domach pomocy społecznej poza Lublinem. W roku 2011 roku w 39 domach pomocy społecznej zlokalizowanych na terenie 24 powiatów poza Lublinem zamieszkiwało łącznie **211** osób.

Koszt pobytu mieszkańców miasta Lublin w domach pomocy społecznej na terenie innych powiatów w 2011 roku wyniósł 3 623 039,75 zł. Średni koszt dofinansowania pobytu gminy Lublin wyniósł 1 430,90 zł miesięcznie na jednego mieszkańca.

2.4.9. Ośrodki wsparcia

Z pomocy ośrodków wsparcia skorzystało ogółem w 2011 roku **2 978 osób**, w tym 1162 osoby korzystały z pomocy ośrodków prowadzonych przez Miasto Lublin, a 1816 osób z pomocy ośrodków prowadzonych przez podmioty niepubliczne.

Najliczniejszą grupę beneficjentów ośrodków wsparcia stanowiły osoby z zaburzeniami psychicznymi korzystające z usług w środowiskowych domach samopomocy i klubach samopomocy. W jedenastu tego typu placówkach wsparcie otrzymały 1 072 osoby. Drugą pod względem liczebności grupą były osoby przebywające w schroniskach i noclegowniach dla bezdomnych. W okresie sprawozdawczym pomocy w formie schronienia udzielono 611 osobom w ośmiu prowadzonych placówkach. Liczną grupę stanowiły także osoby w wieku starszym korzystające z usług dziennych domów pomocy i innych ośrodkach wsparcia.

W wyniku konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu pomocy społecznej należących do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez Gminę Lublin miasto na prawach powiatu w latach 2011-2015

Prezydent Miasta Lublin zlecił Fundacji Nieprzetartego Szlaku utworzenie i prowadzenie od 1 grudnia 2011 roku Środowiskowego Domu Samopomocy dla 15 osób, typu B i typu C „Akademia Artystyczna” przy ul. Wyścigowej 31.

W okresie sprawozdawczym pomoc w ośrodkach wsparcia i domach pomocy społecznej otrzymało **3 737** osób. Liczbę osób korzystających z pomocy w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia w 2011 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 9. Liczba osób korzystających z pomocy w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia w mieście Lublin w 2011 roku

wyszczególnienie		jednostki organizacyjne o zasięgu lokalnym – finansowane z budżetu gmin				jednostki organizacyjne o zasięgu ponad gminnym – finansowane z budżetu powiatów		
		podmiot prowadzący – gmina		inny podmiot prowadzący		podmiot prowadzący – powiat		inny podmiot prowadzący
		liczba jednostek	liczba osób	liczba jednostek	liczba osób	liczba jednostek	liczba osób	liczba jednostek
domy pomocy społecznej		0	0	0	0	6	727	1
ośrodki wsparcia	środowiskowe domy samopomocy	0	0	0	0	2	127	6
	kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	0	2	120	1
	dzienne domy pomocy/ZOW	2	135	0	0	0	0	0
	noclegownie, schroniska, domy dla bezdomnych	0	0	8	611	0	0	0
	jadalnie	0	0	1	85	0	0	0
	inne ośrodki wsparcia	5	780	5	222	0	0	1
	razem ośrodki wsparcia	7	915	14	918	4	247	8
razem domy pomocy społecznej i ośrodki wsparcia		7	915	14	918	10	974	9

Źródło: MOPR Lublin

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 roku MOPR nadzorował realizację umów zawartych pomiędzy Prezydentem Miasta a organizacjami pozarządowymi na zadania z zakresu pomocy osobom niepełnosprawnym, w tym między innymi umowy z:

1. Fundacją Nieprzetartego Szlaku na utworzenie i prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy typu B i typu C dla 15 osób.
2. Stowarzyszeniem Przyjaciół Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 1 na prowadzenie ośrodka wsparcia w formie środowiskowego domu samopomocy dla 30 osób niepełnosprawnych intelektualnie.
3. Fundacją Dom Dzieci Benjamin na prowadzenie ośrodka wsparcia w formie środowiskowego domu samopomocy dla 36 dzieci niepełnosprawnych intelektualnie.

4. Lubelskim Stowarzyszeniem Ochrony Zdrowia Psychicznego na prowadzenie ośrodka wsparcia w formie środowiskowego domu samopomocy dla 16 osób z zaburzeniami psychicznymi.
5. Lubelskim Stowarzyszeniem Alzheimerowskim na prowadzenie ośrodka wsparcia w formie środowiskowego domu samopomocy dla 18 osób z chorobą Alzheimera.
6. Charytatywnym Stowarzyszeniem Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” na prowadzenie ośrodka wsparcia w formie środowiskowego domu samopomocy dla 60 osób z zaburzeniami psychicznymi.
7. Parafią Rzymsko - Katolicką p.w. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty na prowadzenie ośrodka wsparcia w formie świetlicy dla 10 osób w podeszłym wieku, chorych i samotnych.
8. Lubelskim Towarzystwem Dobroczynności na prowadzenie ośrodka wsparcia w formie środowiskowego domu samopomocy dla 97 osób niepełnosprawnych intelektualnie.
9. Diecezją Lubelsko - Chełmską na prowadzenie Prawosławnego Domu Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych.

W Lublinie funkcjonuje także Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego – Ośrodek Terapeutyczny dla 19 dzieci z niepełnosprawnością intelektualną prowadzony przez Fundację na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Tacy Sami”.

W ramach realizacji zadań na rzecz organizowania i prowadzenia domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia MOPR był odpowiedzialny za opracowanie opinii dotyczących rozliczenia dotacji przez podmioty prowadzące placówki na zlecenie Miasta oraz przygotowanie i przeprowadzenie konkursu ofert.

W roku 2012 zwiększono liczbę miejsc w ŚDS-ach dla osób z chorobą Alzheimera i schorzeniami pokrewnymi: o 10 miejsc w ŚDS Mefazja, o 5 w ŚDS przy ul. Nałkowskich 78 Filia przy ul. Lwowskiej 28 oraz o 6 miejsc w ŚDS Kalina.

2.5. Edukacja dzieci i młodzieży - Dostosowanie oferty szkół i placówek do potrzeb dzieci niepełnosprawnych i niepełnosprawnej młodzieży

Miasto Lublin zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia: przedszkola, szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej. Oferta szkół i placówek jest dostosowana do różnego typu niepełnosprawności, w tym dla słabo widzących i słabo słyszących, niesłyszących, osób z upośledzeniem w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym, dzieci i młodzieży z zaburzeniami i autyzmem.

Każde dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawne, powinno mieć stworzone warunki niezbędne do maksymalnego rozwoju, poprzez dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych dziecka. Przepisy zapewniają również możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydawane przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, wskazuje na potrzebę stosowania specjalnej organizacji procesu nauczania i metod pracy oraz określa zalecane najkorzystniejsze dla dziecka formy kształcenia specjalnego. Orzeczenie to nie determinuje kształcenia danego dziecka we wskazanym typie placówki – ostateczny wybór przedszkola lub szkoły należy do rodziców, prawnych opiekunów ucznia. Często wiąże się to z potrzebą wsparcia rodziny lub opiekuna dziecka i doradztwa w zakresie wyboru optymalnej formy kształcenia, wyboru przedszkola, szkoły dla dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uwzględniając oczekiwania, możliwości i mocne strony, potencjał dziecka/ucznia.

Bardzo istotną sprawą jest zapewnienie dostępności infrastruktury placówek edukacyjnych dla wszystkich uczniów. Miasto od wielu lat sukcesywnie likwiduje różne bariery architektoniczne w poszczególnych placówkach.

W roku 2011 przeprowadzono następujące inwestycje poprawiające dostępność dla niepełnosprawnych uczniów:

- Zespół Szkół Nr 11 (VII L.O.) przy ul. Farbiarskiej 8: wykonano częściowo przebudowę i remont pomieszczeń, tj. pochylnię dla niepełnosprawnych, sanitariat, wydawalnię posiłków oraz salę gimnastyczną,
- Szkoła Podstawowa Nr 49 przy ul. Bronowickiej 2: montaż platformy schodowej,
- Przedszkole Specjalne Nr 11 przy ul. Młodej Polski 30: ukończono roboty związane z dobudową szachtu windowego, z przebudową i rozbudową placu manewrowego i przebudową chodników.

Na 2012 rok zaplanowano jest realizację poniższych zadań:

1. Gimnazjum Nr 18 przy ul. J. Długosza 8 - montaż platformy schodowej i dostosowanie budynku dla osób niepełnosprawnych,
2. Szkoła Podstawowa Nr 28 i Gimnazjum Nr 11 przy ul. Radości 13 - opracowana jest dokumentacja projektowa windy w celu dostosowania budynku dla osób niepełnosprawnych,

3. Szkoła Podstawowa Nr 51 przy ul. Bursztynowej 22 - wykonanie projektu budowlanego podjazdu dla osób niepełnosprawnych.

2.5.1 Przedszkola

Prowadzone przez Miasto przedszkola posiadają różnorodną ofertę usług edukacyjnych, dostosowaną do potrzeb i możliwości psychofizycznych dzieci.

Przedszkola zapewniają nie tylko profesjonalną opiekę dzieciom o specjalnych potrzebach edukacyjnych, ale przede wszystkim prowadzą wszechstronną pracę edukacyjną, terapeutyczną, rewalidacyjną i rehabilitacyjną, wspierając indywidualny rozwój dziecka. Od 2008 r. organizowane są w miarę możliwości w przedszkolach ogólnodostępnych, w przedszkolu specjalnym, w przedszkolu integracyjnym i w przedszkolu z oddziałami integracyjnymi oraz w poradniach psychologiczno – pedagogicznych zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dla dzieci. Zajęcia wczesnego wspomaganie prowadzi nauczyciele posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju niepełnosprawności dziecka i specjaliści (psycholog, logopeda, inni), którzy tworzą zespół wczesnego wspomaganie.

Miasto Lublin jest organem prowadzącym dla 63 przedszkoli, w tym jednego przedszkola specjalnego (Przedszkole Specjalne nr 11 przy ul. Młodej Polski 30), jednego przedszkola integracyjnego (Publiczne Przedszkole Integracyjne nr 40 przy ul. Gospodarczej 18), dwóch przedszkoli z oddziałami integracyjnymi (Przedszkole nr 39 przy ul. Balladyny 14 oraz Przedszkole nr 70 przy ul. Smyczkowej 2). Ponadto pozostałe przedszkola umożliwiają dzieciom z dysfunkcjami uczęszczanie do ogólnodostępnych oddziałów.

Na uwagę zasługuje jedyne w województwie 7- oddziałowe Przedszkole Specjalne nr 11 w Lublinie. W przedszkolu tym prowadzone są indywidualne zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze oraz zajęcia z zakresu wczesnego wspomaganie rozwoju małego dziecka. Prowadzona jest terapia dzieci z różnorodnymi zaburzeniami rozwoju, niepełnosprawnością intelektualną, mózgowym porażeniem dziecięcym, autyzmem, zespołem Downa i innymi zespołami genetycznymi. Terapię prowadzi zespół wysoko wykwalifikowanych specjalistów: pedagogzy specjaliści, psychologowie, neurologopedzi, rehabilitanci, terapeuci NDT-Bobath, terapeuci Integracji Sensorycznej. Zajęcia odbywają się w salach przyjaznych dzieciom oraz specjalistycznych gabinetach. Przedszkole Specjalne nr 11 dysponuje bogatym zestawem pomocy terapeutycznych, w tym m.in. zabawkami edukacyjno-rozwojowymi, pomocami montessoriańskimi, oprogramowaniem komunikacyjnym i komputerowym do wprowadzania alternatywnych i wspomagających metod porozumiewania się (AAC), sprzętem rehabilitacyjnym, sprzętem do integracji sensorycznej.

Dane statystyczne za 2011 r.:

- Liczba wychowanków w 63 przedszkolach prowadzonych przez Miasto Lublin – 8100
- Liczba wychowanków z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego – 87, w tym:
 - 28 dzieci z autyzmem i niepełnosprawnością sprzężoną,
 - 38 dzieci z opinią o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka (w tym dzieci w wieku 2,5 lat i poniżej w Przedszkolu Specjalnym nr 11),
 - 15 dzieci objętych zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi w Przedszkolu Specjalnym nr 11.

Liczba oddziałów integracyjnych w przedszkolach:

- Przedszkole Specjalne nr 11 – 7 oddziałów specjalnych,
- Publiczne Przedszkole Integracyjne Przedszkole nr 40 – 5 oddziałów integracyjnych,
- Przedszkole nr 39 – 5 oddziałów integracyjnych,
- Przedszkole nr 70 – 1 oddział integracyjny.

Na uwagę zasługuje również fakt, iż Miasto Lublin utrzymało przyjęte we wcześniejszych uchwałach zwolnienie z opłat za świadczenia przedszkoli dla dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego lub opinią o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju, na które przekazywana jest część oświatowa subwencji ogólnej.

2.5.2 Szkoły

Dzieci i młodzież niepełnosprawna mają możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Organizuje się opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwienie zindywidualizowanego procesu kształcenia, formy i programy nauczania oraz zajęcia rewalidacyjne, dostosowane do potrzeb, w tym:

- organizowanie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej stosownie do ich potrzeb i możliwości,
- zwiększenie oferty zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

Miasto Lublin nieustannie monitoruje potrzeby i wychodzi im naprzeciw m.in.:

- Rada Miasta Lublin w dniu 30 czerwca 2011 roku podjęła uchwałę nr 140/XI/2011 *w sprawie ustalenia sieci prowadzonych przez Miasto Lublin przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*, w ramach której zostaną utworzone dwa nowe oddziały przedszkolne w ośrodkach szkolno-wychowawczych tj: Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży niesłyszącej i słabo słyszącej im. Jana Pawła II przy ul. L. Herc 4 w Lublinie i w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży słabo widzącej im. Prof. Zofii Sękowskiej

przy ul. Hirszfelda 6 w Lublinie,

- utworzenie uchwałą Rady Miasta Lublin Nr 451/XX/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. Technikum Specjalnego nr 1 dla Uczniów Niesłyszących i Słabo Słyszących w Lublinie, nadania statutu oraz włączenia go w skład Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niesłyszącej i Słabo Słyszącej im. Jana Pawła II w Lublinie,
- utworzenie uchwałą Rady Miasta Lublin Nr 452/XX/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. Technikum Specjalnego nr 2 dla Uczniów Niesłyszących, Słabo Słyszących, Niewidomych, Słabo Widzących, z Niepełnosprawnością Ruchową, w tym z Afazją, z Autyzmem, w tym z Zespołem Aspergera oraz z Niepełnosprawnościami Sprzężonymi w Lublinie, nadania statutu oraz włączenia go w skład Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie,
- przekształcenie uchwałą Rady Miasta Lublin nr 450/XX/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. Zasadniczej Szkoły Zawodowej nr 13 Specjalnej dla Uczniów Niesłyszących i Słabo Słyszących na Zasadniczą Szkołę Zawodową nr 13 Specjalną dla Uczniów Niesłyszących, Słabo Słyszących, z Niepełnosprawnością Ruchową, w tym z Afazją, z Upośledzeniem Umysłowym w Stopniu Lekkim, z Autyzmem, w tym z Zespołem Aspergera oraz z Niepełnosprawnościami Sprzężonymi,
- utworzenie uchwałą Rady Miasta Lublin Nr 426/XIX/2012 z dnia 29 marca 2012 r. Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 56 w Lublinie wchodzącej w skład Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Lublinie,
- zwiększenie liczby oddziałów integracyjnych, jako realizacji idei kształcenia zintegrowanego – aktualnie funkcjonuje 60 oddziałów integracyjnych,
- dostosowanie sal lekcyjnych i pomieszczeń bytowych do potrzeb niepełnosprawnych uczniów,
- uczestnictwo młodzieży niepełnosprawnej w programach wspierających proces edukacji i przygotowujących do wykonywania pracy na otwartym rynku,
- realizacja przez szkoły projektów z funduszy europejskich wspierających proces edukacji i przygotowujących do wykonywania pracy na otwartym rynku pracy,
- organizowanie zajęć dla dzieci niepełnosprawnych stosownie do ich potrzeb i możliwości.

Pilną potrzebą jest organizacja zajęć dla dzieci poniżej 2,5 lat, które są poza edukacją przedszkolną, a które w sposób szczególny należałoby objąć wczesnym wspomaganie rozwoju.

W sieci szkół podstawowych Miasta Lublin funkcjonują również cztery szkoły, w których zorganizowane są klasy integracyjne dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Szkoły te są tak usytuowane, aby zabezpieczyć potrzeby w zakresie integracji w różnych częściach miasta:

- we wschodniej części miasta – Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 32 im. Pamięci Majdanka przy ul. K. Przerwy-Tetmajera 2,
- w południowej części miasta – Szkoła Podstawowa nr 28 im. Synów Pułku Ziemi Lubelskiej przy ul. Radości 13,

- w południowej części miasta - Szkoła Podstawowa nr 51 im. Jana Pawła II przy ul. Bursztynowej 22,
- w północnej części miasta – Szkoła Podstawowa nr 43 im. J. Paderewskiego przy ul. Śliwińskiego 5.

Uczniowie klas integracyjnych szkół podstawowych mają możliwość kontynuowania nauki w oddziałach integracyjnych funkcjonujących w:

gimnazjach:

- w Gimnazjum nr 11 im. por. mar. Mariana Tadeusza Mokrskiego przy ul. Radości 13,
- w Gimnazjum nr 15 im. Jana Pawła II przy ul. Elektrycznej 51,

szkołach ponadgimnazjalnych:

- w Liceum Profilowanym z Oddziałami Integracyjnymi (w Zespole Szkół nr 3 przy ul. Wyścigowej 31),
- w Technikum z Oddziałami Integracyjnym, (w Zespole Szkół nr 3),
- w Szkole Policealnej Integracyjnej (w Zespole Szkół nr 3),
- w XV Liceum Ogólnokształcącym w Zespole Szkół nr 1 im. Władysława Grabskiego przy ul. Podwale 11.

Miasto Lublin angażuje własne środki finansowe i wspiera pracę nauczycieli tworzących tzw. „grupę nauczycieli wsparcia” tj: nauczycieli specjalistów (zatrudnianych dodatkowo w oddziałach integracyjnych i oddziałach szkół specjalnych), logopedów, pedagogów, psychologów, reedukatorów, surdologopedów.

2.5.3. Specjalne Ośrodki Szkolno – Wychowawcze

Na terenie Lublina funkcjonują cztery specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze organizujące naukę i opiekę dla dzieci i młodzieży upośledzonej umysłowo, słabo widzącej oraz niesłyszącej i słabo słyszącej oraz dwa zespoły szkół, które kształcą uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Zestawienie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Liczba uczniów i wychowanków w szkołach specjalnych i ośrodkach

L.p	Nazwa szkoły/placówki	adres	Liczba uczniów stan wg SIO na 30-09-2011		Specjalizacja szkoły
			Uczniowie	Wychowankowie	
1.	Zespół Szkół nr 3	ul. Wyścigowa 31 20-425 Lublin	165	67	słabo widzący, słabo słyszący
2.	Zespół Szkół nr 4 im. Janusza Korczaka (Gimnazjum Specjalne nr 20, Szkoła Podstawowa Specjalna nr 26, Szkoła Podstawowa nr 49)	ul. Bronowicka 21 20-301 Lublin	217	0	autyzm, upośledzenie w stopniu lekkim i umiarkowanym
3.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1	Al. Spółdzielczości Pracy 65 20-147 Lublin	273	126	autyzm, upośledzenie w stopniu lekkim i umiarkowanym
4.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2	ul. Głuska 5 20-439 Lublin	123	25	autyzm, upośledzenie w stopniu umiarkowanym i znacznym
5.	Specjalny Ośrodek Szkolno-wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej im. Prof. Zofii Sękowskiej	ul. Hirszfelda 6 20-092 Lublin	80	26	słabo widzący, niewidomi
6.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niesłyszącej i Słabo Słyszącej im. Jana Pawła II	ul. Lucyny Herc 4 20-328 Lublin	121	93	słabo słyszący, niesłyszący
7.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii	ul. Zakładowa 11A 20-820 Lublin	0	54	dla młodzieży patologicznej, uzależnionej (przed interwencyjną)
8.	Przedszkole Specjalne nr 11 w Lublinie	ul. Młodej Polski 30	80	0	autyzm, upośledzenie w stopniu lekkim i umiarkowanym

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania (dane na dzień 30 września 2011 [SIO])

2.5.4 Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

Działania realizowane w ramach zadanie zlecanego w drodze otwartego konkursu ofert zostały opisane w Rozdziale 2.4.

Poza tymi działaniami przedszkola, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze i szkoły organizowały wycieczki przedmiotowe, naukę pływania, zajęcia pod nazwą akademii filmowa, zajęcia o tematyce narodowej i regionalnej, prezentujące symbole narodowe, kulturę regionalną, mniejszości narodowe, zajęcia mające na celu łamanie stereotypów o niepełnosprawności oraz zajęcia teatralne.

Dodatkowymi działaniami podejmowanymi samodzielnie przez konkretne placówki edukacyjne jest pozyskiwanie środków unijnych na realizację projektów. Szczegółowe zestawienie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Projekty realizowane samodzielnie przez szkoły z funduszy europejskich w szkołach specjalnych lub integracyjnych prowadzonych przez Miasto Lublin

Lp.	Szkoła - tytuł projektu	wartość projektu	czas realizacji
1.	Szkoła Podstawowa nr 43 im. Ignacego Jana Paderewskiego - „Gotowi na przyszłość”	97 998,00 PLN	2011 - 2012
2.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej im. Prof. Zofii Sękowskiej -w ramach programu Comenius-Partnerskie Projekty Szkół „Europe's got talent – Europa ma Talent”	20 000,00 euro	2011 - 2012
3.	Zespół Szkół nr 1 im. Władysława Grabskiego „Absolwent technikum-mobilny specjalista”	966 156,00 PLN	2011 - 2012

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania

Gmina Lublin realizowała w latach 2011 – 2012 projekt „Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I – III szkół podstawowych w Gminie Lublin” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na kwotę 3 345 365,76 zł. Projekt realizowany był od 1września 2011 r. do 31grudnia 2012 r. przez 36 szkół podstawowych, w tym 6 szkół podstawowych z oddziałami integracyjnymi oraz szkoły podstawowe specjalne.

2.5.5. Nawiązanie współpracy oraz wymiana danych o liczbie niepełnosprawnych dzieci w celu programowania i zabezpieczania ich potrzeb edukacyjnych

Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie przyjął w 2011r. łącznie 5 649 wniosków o orzeczenie o niepełnosprawności (orzeczono ze stopniem 4 596 osób), w tym 657 wniosków dotyczyło dzieci, z czego orzeczonych zostało 613 dzieci.

Zakres danych uwzględnianych w orzeczeniach o niepełnosprawności dzieci jest zbyt ogólny, nie zawiera informacji o potrzebach edukacyjnych niepełnosprawnego dziecka i nie może być wykorzystany w procesie dostosowywania oferty edukacyjnej.

Potrzeby są monitorowane i rozpoznawane na podstawie wniosków składanych zarówno przez placówki edukacyjne, organizacje pozarządowe i rodziców dzieci niepełnosprawnych.

Zakres i występowanie niepełnosprawności dzieci dodatkowo obrazuje skala wydanych dodatków do zasiłków rodzinnych związanych z ich niepełnosprawnością. W 2011 r. na dodatki do zasiłków rodzinnych z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego wydano 12 581 świadczeń na kwotę 955 080 zł. Z tej liczby 2 570 świadczeń na kwotę 154 200 zł wydano na rzecz dzieci do 5 roku życia, pozostała kwota – 800 880 zł przyznana w postaci 10 011 świadczeń dotyczyła dzieci powyżej 5 roku życia.

2.5.6 Rozwijanie różnych form kształcenia i wspieranie młodzieży w zakresie preorientacji zawodowej

W roku szkolnym 2011/2012 do placówek takich jak: szkoły podstawowe, gimnazja, licea ogólnokształcące i uzupełniające, specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze uczęszczało 1177 uczniów niepełnosprawnych, w tym w szkołach i oddziałach specjalnych takich uczniów było 912, w oddziałach integracyjnych było 212 uczniów i 53 uczniów w oddziałach szkół ogólnodostępnych.

Tworzenie oddziałów integracyjnych w istniejących placówkach edukacyjnych

Wszystkich oddziałów integracyjnych w szkołach prowadzonych przez miasto Lublin w roku szkolnym 2011/2012 było 49, w tym:

1. Szkoła Podstawowa Nr 28, 8 oddziałów integracyjnych, w których naukę pobiera łącznie 117 uczniów, w tym 33 uczniów niepełnosprawnych.
2. Szkoła Podstawowa Nr 32, 10 oddziałów integracyjnych, w których naukę pobiera łącznie 161 uczniów, w tym 38 uczniów niepełnosprawnych.
3. Szkoła Podstawowa Nr 43, 6 oddziałów integracyjnych, w których naukę pobiera łącznie 86 uczniów, w tym 22 uczniów niepełnosprawnych.
4. Szkoła Podstawowa Nr 51 , 4 oddziały integracyjne, w których naukę pobiera łącznie 59 uczniów, w tym 15 uczniów niepełnosprawnych.
5. Gimnazjum Nr 11, 6 oddziałów integracyjnych, w których naukę pobiera łącznie 94 uczniów, w tym 25 uczniów niepełnosprawnych.
6. Gimnazjum Nr 15, 6 oddziałów integracyjnych, w których naukę pobiera łącznie 99 uczniów, w tym 26 uczniów niepełnosprawnych.
7. Zespół Szkół Nr 3, 7 oddziałów integracyjnych dla 102 uczniów, w tym 49 uczniów jest niepełnosprawnych.

8. Zespół Szkół Nr 1, im. Władysława Grabskiego, 2 oddziały integracyjne dla 39 uczniów, w tym 8 uczniów niepełnosprawnych.

2.5.7 Niepełnosprawni studenci

Lublin jest miastem akademickim. Na lubelskich uczelniach studiuja niepełnosprawni studenci – zarówno mieszkańcy naszego miasta, jak i pochodzący z innych miejscowości.

Poniższe zestawienie prezentuje liczbę niepełnosprawnych studentów w roku 2011 na lubelskich uczelniach. Dane pochodzą z uczelni, które odpowiedziały na zapytanie Urzędu.

Tabela 12. Niepełnosprawni studenci w Lublinie w roku 2011

UCZELNIA	Studenci niepełnosprawni studiujący w Lublinie	Liczba studentów wg. stopnia niepełnosprawności		
		stopień znaczny	stopień umiarkowany	stopień lekki
Katolicki Uniwersytet Lubelski	462	84	280	98
Uniwersytet Przyrodniczy	140	4	90	46
Uniwersytet Medyczny	86	4	54	26
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji	219	26	130	63
Wyższa Szkoła Społeczno - Przyrodnicza	41	6	22	13
Uniwersytet Marii Curie - Skłodowskiej	405	43	255	107
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji	67	8	43	16
Łączna liczba	1420	175	874	369

W ramach programów celowych skierowanych do studentów mieszkańcy Lublina skorzystali we wsparcia w postaci programu Student II realizowanego w 2011 r. przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

2.6. Aktywność zawodowa niepełnosprawnych mieszkańców Lublina

Osoby niepełnosprawne niezależnie od posiadanego orzeczenia mają prawo do pracy – w warunkach chronionych (zakład pracy chronionej, zakład aktywności zawodowej), na otwartym rynku pracy (w tym poprzez zatrudnienie przejściowe, zatrudnienie subsydiowane, własną działalność gospodarczą) lub w ramach spółdzielni socjalnej.

2.6.1. Działalność Miejskiego Urzędu Pracy na rzecz aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych mieszkańców Lublina

W ewidencji MUP pozostają osoby niepełnosprawne objęte aktywizacją zawodową, w tym osoby o statusie bezrobotnego lub poszukującego pracy nie pozostającego w zatrudnieniu (posiadający uprawnienia rentowe, w tym też do renty szkoleniowej).

Na koniec grudnia 2011 r. w ewidencji MUP pozostawało ogółem 1196 osób niepełnosprawnych, z tego 950 osób bezrobotnych niepełnosprawnych i 246 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu. Liczba niepełnosprawnych kobiet stanowiła 48,6% tej populacji tj. 581 osób. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w końcu grudnia 2011 roku stanowiły 7,3% ogółu osób będących w ewidencji MUP.

Analizując strukturę wieku niepełnosprawnych bezrobotnych można stwierdzić, że największą grupę tworzą osoby w przedziale 45-54 lata i stanowią 36,1% ogółu (tj. 343 osoby). Najwięcej osób niepełnosprawnych poszukujących pracy odnotowano w przedziale wiekowym 25-34 lata. Najmniejszy odsetek bezrobotnych niepełnosprawnych notowany jest wśród osób w wieku 18-24 lat oraz powyżej 60 roku życia (odpowiednio 3,7% i 5,6%). Wśród osób niepełnosprawnych poszukujących pracy najmniejszy odsetek odnotowano w grupie wiekowej 18-24 lata 2,8% (tj. 7 osób).

Szczegółowe zestawienie przedstawione zostało w tabeli nr 13.

Tabela 13. Osoby niepełnosprawne według wieku w 2011 r.

Grupy wiekowe	Liczba i struktura osób niepełnosprawnych na koniec 2011 roku			
	Niepełnosprawni bezrobotni ogółem		Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu ogółem	
	ogółem	%	ogółem	%
18-24	35	3,7	7	2,8
25-34	131	13,8	70	28,5
35-44	152	16,0	36	14,6
45-54	343	36,1	57	23,2
55-59	236	24,8	45	18,3
60 i więcej	53	5,6	31	12,6
Ogółem	950	100,0	246	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-07

Wyszczególnienie rodzaju niepełnosprawności zarejestrowanych osób pozwala stwierdzić, że największa liczba bezrobotnych posiada upośledzenia narządów ruchu – 29,2% (tj. 277 osób) oraz choroby neurologiczne – 14,9% (tj. 142 osoby). Najmniej bezrobotnych cierpi na choroby układu moczowo-płciowego (0,9%, tj. 9 osób). Zestawienie przedstawia tabela nr 14.

Tabela 14. Osoby niepełnosprawne według rodzaju niepełnosprawności w 2011 r.

Rodzaj niepełnosprawności	Liczba bezrobotnych i struktura bezrobotnych					
	Niepełnosprawni bezrobotni ogółem		Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu ogółem		Osoby niepełnosprawne ogółem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Upośledzenie umysłowe	18	1,9	12	4,9	30	2,5
Choroby psychiczne	95	10,0	22	8,9	117	9,8
Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	50	5,3	10	4,1	60	5,0
Choroby narządu wzroku	40	4,2	16	6,5	56	4,7
Upośledzenia narządu ruchu	277	29,2	29	11,8	306	25,6
Epilepsja	49	5,2	6	2,4	55	4,6
Choroby układu oddechowego i układu krążenia	111	11,7	15	6,1	126	10,6
Choroby układu pokarmowego	26	2,7	2	0,8	28	2,3
Choroby układu moczowo-płciowego	9	0,9	3	1,2	12	1,0
Choroby neurologiczne	142	14,9	26	10,6	168	14,0
Inne	106	11,2	42	17,1	148	12,4
Nieustalony	27	2,8	63	25,6	90	7,5
Ogółem	950	100,0	246	100,0	1.196	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-07.

Dane MUP w Lublinie pokazały, że wśród zarejestrowanych na koniec grudnia 2011 r. pozostało w ewidencji 720 bezrobotnych oraz 52 bezrobotnych poszukujących pracy o lekkim stopniu niepełnosprawności. Nieco mniej jest osób bezrobotnych i poszukujących pracy o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (odpowiednio 216 i 150 osób) oraz o znacznym stopniu niepełnosprawności: 14 bezrobotnych oraz 44 osoby poszukujące pracy i nie pozostające w zatrudnieniu. Tabela nr 15 wykazuje, że najliczniejszą grupą wśród zarejestrowanych osób niepełnosprawnych są osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności (64,6%). Widoczne są wyraźne różnice w udziale osób z różnymi niepełnosprawnościami wśród osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Udział osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności wśród zarejestrowanych bezrobotnych to 1,5%, wśród poszukujących pracy - 4,8%, ze stopniem umiarkowanym wśród bezrobotnych – 22,7%, wśród poszukujących pracy 30,6%, ze stopniem lekkim wśród bezrobotnych -

75,8%, a wśród poszukujących pracy – 21,1%. Szczegółowe zestawienie przedstawia poniższa tabela oraz wykres.

Tabela 15. Niepełnosprawni według stopnia niepełnosprawności.

STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE BEZROBOTNE		OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE POSZUKUJĄCE PRACY		OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE OGÓŁEM	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
ZNACZNY	14	1,5	44	17,9	58	4,8
UMIARKOWANY	216	22,7	150	61,0	366	30,6
LEKKI	720	75,8	52	21,1	772	64,6
RAZEM	950	100,0	246	100,0	1.196	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-07.

Wykres 3. Osoby niepełnosprawne według stopnia niepełnosprawności w 2011r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-07.

Liczba osób niepełnosprawnych, które podjęły zatrudnienie

W 2011 roku 308 osób niepełnosprawnych zostało wyrejestrowanych z powodu podjęcia pracy, z tego 293 osoby bezrobotnych niepełnosprawnych i 15 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy. Z tytułu podjęcia pracy subsydiowanej – 38 osób oraz pracy niesubsydiowanej - 270 osób.

Projekty realizowane na rzecz osób niepełnosprawnych oraz inne informacje mające znaczenie dla środowiska osób niepełnosprawnych

W 2011 roku spośród realizowanych przez MUP projektów jeden z nich uwzględniał również osoby niepełnosprawne. Był to projekt *Ambitni i Przedsiębiorczy* realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie Poddziałanie 6.1.3 Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych. Celem ogólnym projektu była aktywizacja zawodowa 520 osób bezrobotnych (w tym 311 kobiet i 209 mężczyzn) z terenu miasta Lublin.

Cele szczegółowe projektu:

1. Nabycie kwalifikacji zawodowych przez 520 osób bezrobotnych (w tym 311 kobiet i 209 mężczyzn) z terenu miasta Lublin w formie:

- szkolenia dla uczestników projektu;
- organizacji staży;

2. Zwiększenie zatrudnienia wśród 120 osób bezrobotnych (w tym 58 kobiet i 62 mężczyzn) z terenu miasta Lublin, poprzez udzielenie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej zrealizowano poprzez przyznanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej, w tym pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanego z podjęciem działalności gospodarczej. Projektem objęto m.in. 29 beneficjentów z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, którzy skorzystali z takich form wsparcia jak: szkolenia dla 2 osób (kierunek: „Kasjer- fakturzysta”), staże dla 20 osób, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej dla 7 osób.

Ponadto MUP uczestniczył jako partner Fuga Mundi w projektach *Agencja zatrudnienia Fuga Mundi*, *Rynek pracy otwarty dla wszystkich*, *E-learning przyjazny osobom niepełnosprawnym*, *Praca szyta na miarę*. Celem projektów była realizacja 10 staży finansowanych dla osób bezrobotnych z orzeczoną stopniem niepełnosprawności, zarejestrowanych w MUP w Lublinie. Staże sfinansowano ze środków Funduszu Pracy.

W ramach zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej realizowanych przez Miejski Urząd Pracy ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych będących w dyspozycji Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu działaniami objęto:

- 12 osób niepełnosprawnych, które skorzystały ze szkoleń zawodowych organizowanych przez MUP;
- 18 osób niepełnosprawnych uzyskało środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej;
- 8 pracowników niepełnosprawnych, których wsparto w postaci zwrotu kosztów zatrudnienia dla nich pracowników pomagających w pracy;
- 2 osobom dokonano zwrotu kosztów wyposażenia, doposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej.

2.6.2. Wspieranie działań z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych

Praca stanowi ważny element życia społecznego – jest źródłem utrzymania, wpływa na pozycję społeczną, umożliwia samorealizację oraz nawiązywanie kontaktów społecznych. Dla wielu niepełnosprawnych osób praca jest dodatkowo istotnym elementem rehabilitacji społecznej. Jednocześnie osoby niepełnosprawne są jedną z grup będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

Na uwagę zasługuje fakt, że Miasto Lublin przyczynia się do podnoszenia dostępu do zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych. Przykładem dobrych praktyk jest sukcesywny wzrost zatrudnienia osób z niepełnosprawnością w Urzędzie Miasta Lublin.

Zwiększanie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin (dane na 31.12. 2011 r.)

Etaty ogółem: 1121,625

Osoby niepełnosprawne w przeliczeniu na etaty: 55 t.j. 4,9%

- stanowiska kierownicze: 2 osoby,
- administracyjno – biurowe: 43 osoby,
- specjaliści: 5 osób,
- stanowiska robotnicze: 6 osób

Rodzaje i stopnie niepełnosprawności:

- stopień lekki posiada 2,05 % ogółu zatrudnionych,
- stopień umiarkowany posiada 2,36 % ogółu zatrudnionych,
- stopień znaczny posiada 0,49 % ogółu zatrudnionych.

Ilość zatrudnionych osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin wzrosła od roku 2005 aż o **126%**.

W roku 2005 w Urzędzie Miasta pracowały 23 osoby niepełnosprawne,

- w 2006 r. - 24,
- w 2007 r. - 29,
- w 2008 r. - 31,
- w 2009 r. - 32,
- w 2010 r. - 48,
- w 2011 r. - 56.

Jednym z działań zwiększających zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin jest wykorzystywanie funduszy zewnętrznych: w latach 2010 - 2012 realizowany był projekt *Sprawni w pracy w Urzędzie Miasta Lublin*,

dofinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach projektu utworzonych zostało 10 etatów dla osób niepełnosprawnych. Osoby te kontynuują zatrudnienie finansowane już ze środków własnych samorządu po zakończeniu realizacji projektu.

Dla zwiększenia efektywności i spójności działań na rzecz integracji zawodowej osób niepełnosprawnych wskazane jest stworzenie systemu wymiany informacji pomiędzy instytucjami rynku pracy, ośrodkami pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi, przedstawicielami pracodawców. W system ten należy także włączyć szkoły, które przygotowują osoby niepełnosprawne do podjęcia zatrudnienia.

Skutecznie działający system wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej powinien obejmować: wymianę informacji pomiędzy publicznymi i niepublicznymi instytucjami rynku pracy, instytucjami integracji i pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami oświatowymi. Powinien również zapewnić komplementarność usług oferowanych na rzecz klientów, podnoszenie kompetencji pracowników instytucji rynku pracy, promocję możliwości zatrudniania osób niepełnosprawnych.

Zadania zlecone z zakresu rehabilitacji zawodowej dla organizacji pozarządowych w ramach realizacji „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008-2013” zostały opisane w rozdziale 2.4. niniejszego opracowania.

2.7. Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych osób niepełnosprawnych i ich rodzin

Zasady przyznawania lokali komunalnych reguluje Uchwała Rady Miasta nr 462/XXI/2012 Rady Miasta Lublin z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Lublin. Niepełnosprawność jest czynnikiem, który zwiększa szanse osób niepełnosprawnych w zależności od posiadanego stopnia niepełnosprawności na uzyskanie mieszkania z zasobów miejskich, lecz nie jest odrębnie wykazywana liczba takich osób, ani nie są wykazywane specjalne dostosowania dla osób ze specyficznymi potrzebami wynikającymi z niepełnosprawności.

Brakuje danych na temat przystosowań mieszkań komunalnych do niepełnosprawności ruchowej (Wydział Spraw Mieszkaniowych nie prowadzi takich statystyk). Wydział Spraw Mieszkaniowych wynajmuje lokale komunalne wyłącznie osobom ujętym w wykazach ostatecznych, sporządzanych stosownie do przewidywanych możliwości Gminy.

W wykazie osób zakwalifikowanych do zawarcia umowy najmu lokalu z mieszkaniowego zasobu Miasta opracowanym w 2011r. zostały ujęte 52 rodziny, w tym 35 rodzin, w których występuje niepełnosprawność (co stanowi 67,31 %). W wykazie warunkowym osób zakwalifikowanych do zawarcia umowy najmu lokalu z mieszkaniowego zasobu Miasta opracowanym w 2011 r. zostały ujęte 62 rodziny, w tym 37 rodzin w których występuje niepełnosprawność (co stanowi 59,68%).

W wykazie wychowanków domów dziecka, rodzinnych domów dziecka, rodzin zastępczych, ośrodków szkolno-wychowawczych i placówek wychowawczych zakwalifikowanych do zawarcia umowy najmu lokalu z mieszkaniowego zasobu Miasta opracowanym w 2012 r. ujęte zostały 34 rodziny, w tym 6 rodzin w których występuje niepełnosprawność (co stanowi 17,65%).

Obecnie brakuje uregulowań dotyczących projektowania w nowobudowanych budynkach komunalnych i miejskich określonej liczby mieszkań bez barier architektonicznych, zarezerwowanych do wynajęcia (partycypacji) dla osób z dysfunkcją ruchu, spełniających warunki uprawniające do ubiegania się o lokal komunalny. W staraniach o lokal osoby niepełnosprawne mogą liczyć na dodatkową punktację z tytułu niepełnosprawności, jednak niewystarczająca jest liczba mieszkań komunalnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością głównie fizyczną. Istnieje również zapotrzebowanie na małe formy mieszkalnictwa indywidualnego i grupowego takie jak mieszkania chronione i rodzinne domy pomocy społecznej, chociaż te ostatnie, zgodnie z przepisami mogą być tworzone dla osób starszych.

Warty podkreślenia jest fakt, że w ostatnich latach Zarząd Nieruchomości Komunalnych wykonał w 3 budynkach mieszkalnych należących do Miasta następujące prace przystosowujące budynek do potrzeb osób niepełnosprawnych: z własnych środków: podjazd oraz platform na schodach, a także windę, której koszt częściowo ze środków uzyskanych w ramach likwidacji barier architektonicznych środków pokryła osoba niepełnosprawna.

2.7.1 Mieszkania chronione

Idea mieszkań chronionych, jako specyficzna forma pomocy społecznej ukierunkowanej na osobę niepełnosprawne ma za zadanie wspierać funkcjonowanie tych osób w środowisku. Dzięki mieszkaniom chronionym możliwe jest usamodzielnienie osób niepełnosprawnych i „zaistnienie” ich w środowisku na pełnoprawnych zasadach. Taka forma pomocy stanowi możliwość integracji osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną i maksymalnie dobre warunki do podejmowania wyzwań w codziennym życiu. Prowadzenie tej formy pomocy należy zarówno do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, jak i organizacji pożytku publicznego. Przygotowuje ona do samodzielnego funkcjonowania w środowisku.

W roku 2011 w dyspozycji Miasta pozostawało łącznie 29 mieszkań chronionych z 91 miejscami. Przeznaczone były w szczególności dla osób niepełnosprawnych, osób z zaburzeniami psychicznymi, cudzoziemców, usamodzielniających się wychowanków placówek oraz opuszczających rodziny zastępcze. Z pobytu w mieszkaniach chronionych w 2011 roku skorzystało 106 osób.

W 2011 r. uruchomiono 19 mieszkań chronionych dla 39 osób niepełnosprawnych. Mieszkania chronione usytuowane są w Domu Pomocy Społecznej z siedzibą w Lublinie przy ul. Ametystowej 22 im. Błogosławionego Jana

Pawła II, przeznaczone są dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, niepełnosprawnych fizycznie oraz osób z zaburzeniami psychicznymi, które ze względu na stan zdrowia uczestniczą w procesie usamodzielnienia w środowiskowych domach samopomocy, warsztatach terapii zajęciowej lub zakładzie aktywności zawodowej, dla których pobyt w mieszkaniu chronionym ma stanowić etap w procesie rehabilitacji społecznej lub zawodowej. Kolejnych 6 mieszkań chronionych prowadzonych jest przez organizację pozarządową - Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia.” Stowarzyszenie dysponuje 16 miejscami dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

W mieście funkcjonują także 3 mieszkania treningowe, w których mieszka 14 osób, prowadzone przez Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności.

2.8. Współpraca międzynarodowa Miasta Lublin dotycząca działań na rzecz osób z niepełnosprawnością

W ramach realizowanej współpracy międzynarodowej, w obszarze polityki społecznej, w tym działań skierowanych do osób niepełnosprawnych, Miasto Lublin realizuje wymianę doświadczeń poprzez udział w dwustronnych lub wielostronnych spotkaniach roboczych, międzynarodowych konferencjach informacyjnych oraz w projektach europejskich. Wymiana doświadczeń odbywa się we współpracy z organizacjami z miast partnerskich i zaprzyjaźnionych z Lublinem oraz ze stowarzyszeniem miast europejskich „Eurocities”.

Współpracę międzynarodową dotyczącą działań na rzecz osób niepełnosprawnych prowadzą również organizacje pozarządowe w ramach realizacji swoich zadań statutowych m.in. poprzez implementację projektów.

W roku 2011 w Urzędzie Miasta Lublin gościli m. in. delegacje z dwóch krajów: Białorusi i Słowenii. W dniu 31 marca delegacji z Białorusi zorganizowanej przez Fundację Rozwiniętych Skrzydła przedstawiono w Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych rozwiązania systemowe oraz formy wsparcia osób niepełnosprawnych w Polsce, a także zadania i działania Urzędu Miasta na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców. Pracownicy Urzędu uczestniczyli także w spotkaniu z młodzieżą niepełnosprawną ze Słowenii zorganizowanym przez Lubelskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych.

3. CELE PROGRAMU

„Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin” ma na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym godnego funkcjonowania we wszystkich sferach życia. Ma za zadanie objąć swoim zasięgiem osoby o różnych rodzajach niepełnosprawności i zapewnić wieloaspektowość wsparcia. Różnorodne działania w zakresie rehabilitacji, zwiększenie dostępności przestrzeni publicznej, usług, podnoszenie wiedzy o przyczynach powstawania niepełnosprawności, stworzenie większych możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, wsparcie działań samopomocowych, tworzenie odpowiedniej infrastruktury oraz promocję osiągnięć, ułatwią osobom niepełnosprawnym komunikowanie swoich potrzeb a przez to poprawę jakości ich życia.

„Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin” został opracowany i zaktualizowany w odniesieniu do „Strategii rozwiązywania problemów społecznych Miasta Lublin 2013-2015”.

Cele Programu pokrywają się więc z celami określonymi w Strategii.

Cel główny: Stworzenie warunków dla godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób niepełnosprawnych

Cele szczegółowe:

- I. Wspieranie i realizacja działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji.
- II. Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych.
- III. Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej.
- IV. Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
- V. Wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Cele szczegółowe stanowią wyjście do sformułowania zadań, które wyznaczają kierunki ich realizacji. Konkretnie działania wynikają przede wszystkim z potrzeb środowiska osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

4. POTRZEBY W ZAKRESIE WSPARCIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LUBLINIE

4.1. Wspieranie i realizacja działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji

Kluczowym problemem, od którego należy rozpocząć działania zmierzające do uczynienia dostępności przestrzeni publicznej, jest podnoszenie świadomości osób decyzyjnych, architektów, planistów oraz wszystkich innych uczestników życia społecznego poprzez propagowanie idei projektowania uniwersalnego. „Otoczenie człowieka powinno być projektowane z myślą o osobach w różnym wieku, mających różny stopień sprawności motorycznej i poznawczej, zróżnicowane doświadczenia i żyjących w odmiennych obszarach kulturowych. Projektowanie dla wszystkich (*design for all*) koncentruje się na szeroko rozumianej różnorodności człowieka i w tym sensie ma uniwersalny charakter (*universal design*): nikt nie podlega wykluczeniu, a korzyść odnosi każdy użytkownik przestrzeni publicznej. Identyfikacja potrzeb tak zwanych ekstremalnych użytkowników (*extreme users*) – na przykład osób cierpiących na choroby rzadkie i sprzężone – którzy nie byli uwzględniani w ilościowych modelach analitycznych, pozwoliła podwyższyć jakość produktów i usług oferowanych całemu społeczeństwu. Uniwersalne projektowanie osłabia stygmatyzację osób niepełnosprawnych, oferując produkty niewymagające dodatkowej modyfikacji czy specjalnych rozwiązań funkcjonalnych. W przeszłości, gdy niepełnosprawnych – w świetle założeń modeli analitycznych – traktowano jako ludzi odbiegających od normy, przeznaczone dla nich projekty były modyfikacjami rozwiązań pierwotnie opracowanymi dla osób sprawnych. Istotą uniwersalnego projektowania jest dostępność – bez jakichkolwiek przeróbek (Trace Center, 2008) – przestrzeni publicznej dla osób, które w różny sposób się przemieszczają, z różną precyzją postrzegają otoczenie i w różnym tempie realizują codzienne działania”⁵.

Konieczna jest dalsza, sukcesywna wymiana taboru komunikacji miejskiej na pojazdy dostępne dla osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem potrzeb wynikających z różnych rodzajów niepełnosprawności (w szczególności dla osób ze schorzeniami narządu ruchu i wzroku) w myśl zasady projektowania uniwersalnego.

Podjęcie działań zmierzających do stworzenia Lublina jako miasta bez barier i przyjaznego dla wszystkich, wymaga kilkietapowego i systematycznego działania.

W ramach zadania obejmującego wdrażanie oraz realizację idei projektowania uniwersalnego jako czynnika warunkującego dostępność architektoniczną oraz dostępność przestrzeni publicznej należy podjąć działania, które pozwolą zrealizować następujące potrzeby:

⁵ M. Błaszak, Ł. Przybylski: *Rzeczy są dla ludzi. Niepełnosprawność i idea uniwersalnego projektowania*, Warszawa 2010.

1. Opracowanie diagnozy potrzeb w zakresie dostosowania poszczególnych obiektów oraz ich otoczenia (aktualizacja i analiza stanu oraz uzupełnienie o instytucje niepubliczne, usługowe itp).
2. Rozpowszechnianie i edukacja środowiska z zakresu projektowania uniwersalnego poprzez organizację konferencji.
3. Przestrzeganie wdrażania idei projektowania uniwersalnego podczas realizacji wszystkich zadań Miasta, w szczególności inwestycyjnych, modernizacyjnych i remontowych do budowania Lublina jako miasta bez barier, w tym wprowadzanie nowych udogodnień dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.
4. Utworzenie w Urzędzie Miasta Lublin stanowiska koordynatora realizacji założeń projektowania uniwersalnego.
5. Sukcesywne dostosowywanie taboru komunikacji miejskiej do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Niepełnosprawność dotyczy każdej płaszczyzny życia człowieka. Podczas dwuletniego funkcjonowania Ośrodka Informacji potwierdziło się, że istnieje ogromna potrzeba funkcjonowania kompleksowej, wysoce specjalistycznej i wielopłaszczyznowej usługi informacyjno-doradczej dla środowiska osób dotkniętych w sposób pośredni i bezpośredni niepełnosprawnością. Duże i rosnące zapotrzebowanie na różne informacje z zakresu niepełnosprawności, bądź z niepełnosprawnością powiązane w sposób pośredni, świadczy o trafności i potrzebie kontynuowania tego typu działalności w latach następnych. Za tą potrzebą przemawiają szczególnie problemy i tematy poruszane na różnych spotkaniach ze środowiskiem osób niepełnosprawnych, które wykazuje brak wiedzy o możliwościach uzyskania wsparcia ze źródeł innych niż pomoc społeczna, pozostałych instytucjach wspierających czy ulgach i uprawnieniach.

W ramach zadania obejmującego zapewnienie dostępu do informacji o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych, wsparcia finansowego i rzeczowego, możliwościach rehabilitacji zdrowotnej, zawodowej i społecznej oraz funkcjonowania jednostek organizacyjnych Miasta należy podjąć działania, które pozwolą zrealizować poniższą potrzebę:

1. Dostęp do wiedzy o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych, poprzez jej udostępnianie, upowszechnianie, druk materiałów informacyjnych, dostosowywanie stron internetowych jednostek organizacyjnych Miasta z uwzględnieniem potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności), przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, wspieranie organizacji pozarządowych w zakresie prowadzenia działalności informacyjnej.

4.2. Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych

Aby mógł powstać zintegrowany system wsparcia dla osób niepełnosprawnych należy podjąć działania zmierzające do zaspokojenia poszczególnych potrzeb:

1. Aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez współpracę instytucji i organizacji pozarządowych na rzecz:
 - wspierania środowiska osób niepełnosprawnych w idei tworzenia warsztatów terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych nie objętych dotąd taką formą terapii (rehabilitacją w ramach WTZ w Lublinie objęte są osoby z upośledzeniem umysłowym, niepełnosprawnością ruchową, zaburzeniami psychicznymi i dysfunkcją wzroku. W związku z tym, iż warsztaty zapewniają rehabilitację oraz wsparcie w codziennym funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych Gmina Lublin – miasto na prawach powiatu w miarę istniejących możliwości wesprze inicjatywę oddolną mającą na celu utworzenie WTZ pod potrzeby środowiska osób niepełnosprawnych);
 - zapewnienia funkcjonowania już istniejących warsztatów terapii zajęciowej (objęcie 270 osób niepełnosprawnych terapią i rehabilitacją w ramach WTZ to proces długotrwały. Aby osiągnąć poprawę funkcjonowania osób niepełnosprawnych, a także jak najwyższy poziom samodzielności w celu przejścia na kolejny etap rehabilitacji w systemie, konieczne jest zapewnienie ciągłości finansowania warsztatów w Lublinie).
 - prowadzenia Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej jako miejsca budowania dialogu, partnerstwa i współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze działań społecznych, inicjatywami społecznymi, władzami lokalnymi i innymi podmiotami działającymi na rzecz min. niepełnosprawnych mieszkańców miasta;
 - wspierania i pozyskiwania wolontariatu (wolontariat jest jedną z form działania na rzecz szeroko pojętej aktywizacji osób niepełnosprawnych);
 - stałej współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi w celu realizacji zadań publicznych oraz ustalania i realizacji potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców miasta;
 - współpracy z uczelniami, ośrodkami badawczymi i organizacjami pozarządowymi w celach diagnostycznych – dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych;
 - organizowania akcji i realizacji programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania (rocznie w ramach otwartego konkursu ofert realizowane są zadania publiczne, które mają na celu niwelowanie skutków niepełnosprawności, promowanie prozdrowotnych zachowań ograniczających zachorowalność i wypadkowość oraz organizowania akcji przesiewowych. Prowadzone są także akcje i szkolenia mające na celu przeciwdziałanie

niepełnosprawności. Organizacje pozarządowe co roku zgłaszają propozycje nowych projektów w ramach zadania, obejmując nowych beneficjentów swoimi działaniami).

- doskonalenia i szkolenia kadry urzędniczej (w związku ze zmieniającymi się przepisami prawa formami pomocy dla osób niepełnosprawnych istnieje potrzeba ciągłego zdobywania wiedzy i kwalifikacji przez urzędników w Lublinie w celu kompleksowego wsparcia osób niepełnosprawnych. Pilotażowy program „Aktywny samorząd” wprowadzając w roku 2013 III moduł – szkolenia kadr samorządów oraz organizacji pozarządowych z zakresu problematyki niepełnosprawności umożliwi pozyskanie wiedzy z ww. zakresu).

2. Tworzenie i rozwijanie infrastruktury odpowiadającej potrzebom niepełnosprawnych mieszkańców Lublina i ich rodzin w zakresie:

- rozwijania sieci mieszkań chronionych (obserwuje się duże zainteresowanie tą formą wsparcia);
- diagnozowanie i coroczna analiza stanu zapotrzebowania na lokale komunalne dla osób niepełnosprawnych (na dzień dzisiejszy nie ma takich danych);
- zwiększanie dostępu osób z niepełnosprawnością narządu ruchu do zasobów mieszkalnictwa komunalnego (na dzień dzisiejszy brakuje w zasobach komunalnych Miasta mieszkań pozbawionych barier architektonicznych);
- zapewnianie dostępu do sprzętu rehabilitacyjnego w obiektach służących rehabilitacji osobom niepełnosprawnym (poprawa dostępności do rehabilitacji poprzez środki PFRON);
- organizowanie ośrodków wsparcia dla osób niepełnosprawnych, ich rodzin i otoczenia w miarę pojawiających się potrzeb i możliwości.

3. Poprzez wdrażanie i promowanie innowacyjnych form wsparcia dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych zaspokojone zostaną następujące potrzeby:

- dostęp do korzystania z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (rozwój nowych form wsparcia w ramach realizacji usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych poprawi jakość życia osób niepełnosprawnych i wpłynie na poprawę ich dostępności do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym);
- opracowanie, rozwijanie i wdrażanie kompleksowego systemu usług asystenckich i wspierających osoby niepełnosprawne i ich rodziny (pozwoli na uporządkowanie i efektywne wykorzystanie już istniejących usług oraz wypracowanie nowych form i nowej jakości usług mającej na celu poprawę funkcjonowania osoby niepełnosprawnej w środowisku domowym, szkolnym, zawodowym i w społeczności lokalnej);
- zabezpieczenie osobom najbardziej potrzebującym miejsc w domach pomocy społecznej oraz w lokalnie działających dziennych ośrodkach wsparcia;

- rzecznictwo w sprawach indywidualnych, podejmowanie interwencji w sprawach osób niepełnosprawnych związanych z poprawą jakości ich życia oraz rzecznictwo w sprawach środowiska osób niepełnosprawnych.

4.3. Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej

Aby podnosić jakość i efektywność systemu rehabilitacji społecznej należy wspierać aktywność osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz działania samopomocowe w celu pełnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz szeroko pojętej rehabilitacji poprzez realizację następujących działań:

1. Promocja osiągnięć osób niepełnosprawnych w ramach zadań zleczanych w otwartych konkursach ofert ma za zadanie pokazywać w przestrzeni publicznej talenty, uzdolnienia i możliwości osób niepełnosprawnych. Wernisaże, wystawy prac plastycznych, programy o tematyce związanej z niepełnosprawnością służą pełnemu uczestnictwu osób niepełnosprawnych w życiu środowiska lokalnego, poprawie ich wizerunku, przełamywaniu barier mentalnych a jednocześnie zapobiegają dyskryminacji i marginalizacji potrzeb osób niepełnosprawnych. Zadanie to od wielu lat cieszy się dużym zainteresowaniem środowiska osób niepełnosprawnych.
2. Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi to kolejna potrzeba zgłaszana przez środowisko osób niepełnosprawnych. W związku z pojawianiem się i rozwojem nowych form terapii rodziny, wolontariusze, bliscy i osoby pracujące w środowisku osób niepełnosprawnych dążą do ciągłego podnoszenia kwalifikacji i rozwijania kompetencji w opiece nad osobami niepełnosprawnymi. Co roku organizacje pozarządowe aplikują o środki na szkolenia i kursy mające na celu bardziej wyspecjalizowaną pomoc dla swoich beneficjentów. Szczególnym zainteresowaniem cieszą się szkolenia z terapii, opieki i pielęgnacji dzieci niepełnosprawnych.
3. W celu wychodzenia z izolacji i przeciwdziałaniu dyskryminacji osób niepełnosprawnych w ramach zadań zleconych organizowane są w Lublinie spotkania, happeningi i prezentacje artystyczne osób niepełnosprawnych. Działania te aktywizują osoby niepełnosprawne, umożliwiają uczestniczenie w życiu publicznym i wspomagają rehabilitację społeczną osób niepełnosprawnych, cieszą się dużą popularnością wśród osób niepełnosprawnych oraz ich najbliższego środowiska.
4. W związku z dużym zainteresowaniem osób niepełnosprawnych poradnictwem specjalistycznym np. w ramach istniejącego Ośrodka Informacji Osób Niepełnosprawnych oraz poradnictwa specjalistycznego świadczonego w ramach realizowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie projektach ze środków unijnych, istnieje potrzeba dalszego świadczenia usług

poradnictwa specjalistycznego (psycholog, psychiatra, prawnik, doradca zawodowy i inne).

5. Sport, kultura, turystyka i rekreacja osób niepełnosprawnych stanowią ważne sfery życia człowieka, mające na celu jego aktywizację i samorealizację w różnych dziedzinach życia. Środki PFRON oraz inne fundusze zewnętrzne umożliwiają dostęp szerszej liczbie osób niepełnosprawnych do tych form aktywności. Stąd wspierane są inicjatywy organizacji pozarządowych i jednostek organizacyjnych Miasta Lublin w celu organizowania i rozszerzania oferty dla osób niepełnosprawnych.
6. W 2012 roku wprowadzony został pilotażowy program „Aktywny samorząd”. W związku z przeniesieniem zadań oddziałów PFRON do realizacji przez samorządy powiatowe – program ten ma za zadanie wspierać osoby niepełnosprawne w celu zwiększenia ich aktywności w społeczności lokalnej. W związku z tym, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekierował swoje wcześniejsze zadania do samorządów powiatowych. W Lublinie bezpośrednim realizatorem programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. W 2012 roku program był organizowany w IV kwartale i nie wszystkie potrzeby osób niepełnosprawnych zostały zaspokojone. Doprecyzowanie zasad oraz złagodzenie niektórych kryteriów przyznawania pomocy umożliwi w 2013 roku objęcie pomocą większej liczby osób.
7. Wsparcie działalności organizacji pozarządowych w mieście Lublin realizowane jest m.in. poprzez zlecanie zadań publicznych ze środków PFRON, środków unijnych i budżetu miasta. Organizacje pozarządowe otrzymują również ogromne wsparcie dzięki funkcjonowaniu od stycznia 2011 roku Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej, które jest miejscem wsparcia merytorycznego i lokalowego organizacji, realizacji licznych inicjatyw i wspólnych działań samorządu, organizacji pozarządowych i różnych instytucji na rzecz mieszkańców. Na dzień 31 grudnia 2012 r. z Centrum współpracowało 25 organizacji pozarządowych.
8. Wspieranie edukacji niepełnosprawnych osób dorosłych jest istotnym elementem prowadzonych przez Miasto Lublin działań, wynikających z potrzeb tej grupy społecznej.
9. Wspieranie działań z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Nadal będzie realizowany „Program Aktywności Lokalnej Miasta Lublin na lata 2008 – 2013” poprzez programy adresowane do konkretnych grup klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Ich celem będzie dalsza aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców oraz umożliwienie im zdobycia kompetencji niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania w środowisku. W ramach realizacji programów aktywności lokalnej zastosowane zostaną instrumenty aktywnej integracji inspirowane do nowych wyzwań, uzyskania samodzielności i kompetencji do samodzielnego radzenia sobie z problemami.

10. Aby skutecznie realizować wszelkie zadania na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin, istnieje potrzeba wspierania wszelkich działań w pozyskiwaniu środków zewnętrznych w miarę pojawiających się potrzeb i możliwości: z PFRON oraz unijnych na różne typy projektów, w tym: konkursowe, systemowe i partnerskie na rzecz szeroko pojętej rehabilitacji osób niepełnosprawnych.
11. W związku z potrzebą likwidowania barier technicznych, komunikacyjnych, architektonicznych oraz społecznych w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym pełniejszego uczestnictwa w życiu społecznym, samorząd realizuje zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w ramach środków PFRON będących w dyspozycji powiatu, przyznawanych Miastu na podstawie algorytmu uchwałą Zarządu PFRON. W ramach rehabilitacji społecznej mogą być realizowane zadania: dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, likwidacji barier technicznych, architektonicznych i w komunikowaniu się, zaopatrzenia w środki pomocnicze i przedmioty ortopedyczne, zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny oraz zadania zlecane organizacjom pozarządowym w drodze otwartego konkursu.

Zadania powiatu realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie na rzecz osób niepełnosprawnych umożliwiają rehabilitację społeczną i zwiększają samodzielność osób niepełnosprawnych. Dofinansowania ze środków PFRON nie są w stanie zaspokoić wszystkich potrzeb osób niepełnosprawnych, dlatego też dodatkowo zleca się zadania z zakresu rehabilitacji społecznej w drodze otwartych konkursów.

Organizacje pozarządowe, występujące o środki z budżetu miasta, mają szeroki wachlarz propozycji rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych, które obejmują swoim działaniem. Nie wszystkie jednak organizacje otrzymują środki w drodze otwartego konkursu ofert, natomiast potrzeby zarówno dzieci, jak i osób dorosłych w zakresie rehabilitacji są ciągłe i wymagające nakładów finansowych oraz dostępu do coraz nowocześniejszych form i metod rehabilitacji.
12. Likwidacja barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwiania osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania to kolejna z form wykorzystania środków finansowych pochodzących z programów celowych PFRON np. obszar B „Programu wyrównywania różnic między regionami II”.
13. Likwidacja barier transportowych realizowana jest również ze środków PFRON pochodzących z programów celowych np. obszar D „Programu wyrównywania różnic między regionami II”.

4.4. Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

Potrzeby dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w zakresie edukacji należy realizować poprzez zapewnienie dzieciom i ich rodzinom aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, zapewnienie możliwości pobierania nauki, jak również zdobywania przyszłego zawodu we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Ważne jest także promowanie działań placówek realizujących programy na rzecz integracji i rozwoju dzieci i młodzieży. Należy zatem uwzględnić:

1. Prowadzenie działań mających na celu przystosowanie placówek edukacyjnych, szczególnie prowadzących oddziały integracyjne do potrzeb uczniów z różnymi dysfunkcjami, zastosowanie nowych form, udogodnień np. w języku Braila.
2. Nawiązanie współpracy z instytucjami i NGO w zakresie wymiany danych o liczbie niepełnosprawnych dzieci w celu efektywnego programowania i zabezpieczania ich potrzeb edukacyjnych.
3. Rozszerzanie i dostosowywanie oferty placówek specjalistycznych dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, szczególnie dla dzieci zagrożonych niepełnosprawnością w zakresie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i pomocy rodzinie.
4. Rozpowszechnianie informacji na temat form wsparcia w zakresie wczesnego wspomagania rozwoju.
5. Dostosowanie sal lekcyjnych i pomieszczeń bytowych do potrzeb niepełnosprawnych uczniów.
6. Zwiększanie liczby oddziałów integracyjnych jako realizacji idei kształcenia zintegrowanego.
7. Prowadzenie różnorodnych zajęć wspierających edukację dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
8. Zapewnianie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom możliwości korzystania z doradztwa specjalistycznego w zakresie wyboru kierunku kształcenia oraz późniejszego ukierunkowania zawodowego.
9. Dostosowywanie oferty szkół do potrzeb osób niepełnosprawnych i potrzeb rynku pracy.
10. Prowadzenie działań dążących do zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wszystkich form i szczebli edukacji.
11. Wsparcie procesu edukacji młodzieży niepełnosprawnej i przygotowanie do wejścia na rynek pracy.
12. Sukcesywne wprowadzanie asystentów oraz nauczycieli wspomagających do placówek edukacyjnych, jako osób wspomagających proces edukacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
13. Organizowanie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej stosownie do ich potrzeb możliwości w pobliżu ich miejsca zamieszkania.

4.5. Aktywność zawodowa niepełnosprawnych mieszkańców Lublina

Zatrudnienie dla osoby niepełnosprawnej, zgodnie z jej możliwościami i zainteresowaniami, jest sposobem na polepszenie sytuacji ekonomicznej, zwiększa poczucie własnej wartości i wpływa na zwiększenie samodzielności.

Potrzeby w zakresie realizacji ww. zadania, to:

1. Umożliwianie aktywności zawodowej oraz łatwego powrotu na rynek pracy osobom, które nabyły niepełnosprawność.
2. Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na działania mające na celu aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych.
3. Rozwijanie zatrudnienia wspieranego i staży dla osób niepełnosprawnych.
4. Kształtowanie świadomości osób niepełnosprawnych pod kątem wymagań na rynku pracy.
5. Kształtowanie aktywnych postaw zawodowych osób niepełnosprawnych na rynku pracy.
6. Świadczenie poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy dla niepełnosprawnych osób bezrobotnych lub poszukujących pracy.
7. Umożliwianie osobom niepełnosprawnym przekwalifikowania, nabycia nowych umiejętności oraz doświadczenia zawodowego.
8. Wspieranie przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych.
9. Przystosowanie stanowisk pracy do potrzeb niepełnosprawnych pracowników.
10. Wprowadzanie ułatwień w podjęciu pracy przez osoby niepełnosprawne dzięki programom PFRON.
11. Rozwijanie aktywnej polityki rynku pracy w zakresie działań objętych pomocą społeczną, wspieranej przez realizację sektorowych i regionalnych programów.
12. Podnoszenie wiedzy i świadomości dotyczącej rynku pracy poprzez wzmacnianie dialogu społecznego i partnerstwa na rynku pracy.
13. Łagodzenie społecznych skutków długotrwałego bezrobocia i przeciwdziałanie dyskryminacji na rynku pracy.
14. Podnoszenie poziomu aktywizacji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych i świadczeniobiorców pomocy społecznej.

5. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Finansowanie poszczególnych zadań realizowane będzie:

- ze środków własnych Miasta,
- ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (nie wymieniono wszystkich Programów z uwagi na ciągłe zmiany wprowadzane przez Fundusz oraz brak możliwości przewidzenia kolejnych zmian),
- z funduszy unijnych,
- z budżetu Państwa,
- z innych dostępnych źródeł np. poprzez udział w różnych projektach, funduszach itp.

6. ZADANIA DO REALIZACJI NA LATA 2013-2015.

Zadania do realizacji na okres trwania Programu przedstawione zostały w tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do Programu.

Podsumowanie

Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych został opracowany w oparciu o założenie, że osoby z niepełnosprawnościami mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji.

Program nawiązuje do następujących deklaracji zawartych w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych (**Karta Praw Osób Niepełnosprawnych z dnia 1 sierpnia 1997 r.** uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej M. P. z 1997 r., Nr 50, poz. 475) wskazujących prawa osób niepełnosprawnych t.j:

- dostęp do wczesnej diagnostyki;
- nauka w szkołach wspólnie z pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również korzystanie ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej;
- pomoc psychologiczna, pedagogiczna i inna pomoc specjalistyczna umożliwiająca rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych;
- praca na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystanie z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych;
- życie w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
 - ✓ dostęp do urzędów i obiektów użyteczności publicznej,
 - ✓ swobodne przemieszczanie się i powszechne korzystanie ze środków transportu,
 - ✓ dostęp do informacji;
- pełne uczestnictwo w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do zainteresowań i potrzeb.

Osoby niepełnosprawne mają prawo do samostanowienia, aktywnego i godnego życia, w tym do korzystania z praw i wywiązywania się z obowiązków ustanowionych dla wszystkich obywateli.

Poszanowanie prawa osób z niepełnosprawnościami do samostanowienia wiąże się z zasadą wyrównywania szans, czyli dostarczania przez państwo, samorząd, instytucje publiczne i niepubliczne usług społecznych w taki sposób, aby były powszechnie dostępne dla wszystkich obywateli, w tym dla osób z niepełnosprawnościami.

Dostępność usług, działań, informacji powinna być zagwarantowana w dokumentach miejskich, które dotyczą jakości życia mieszkańców (lokalne programy, strategie). Proces wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami powinien obejmować podejmowanie decyzji, projektowanie rozwiązań, ich wdrażanie i ewaluację. Warto zauważyć, że wiele rozwiązań dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest przydatna dla dużo większej części społeczności – rodziców i opiekunów małych dzieci w wózkach czy osób w podeszłym wieku.

Zasada wyrównywania szans wiąże się z zasadą niezależnego życia, odnoszącą się do samostanowienia o swoim życiu i samodzielności w wykonywaniu

codziennych czynności. Pomoc i wsparcie powinny być dostosowane do specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, przy czym usługi wspierające należy rozwijać w kierunku umożliwienia tym osobom niezależnego życia.

Działania podejmowane na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością muszą mieć charakter interdyscyplinarny oraz międzyresortowy. W związku z tym realizacja Programu Działań musi opierać się na ścisłej współpracy Wydziałów Urzędu Miasta oraz jednostek organizacyjnych z różnych obszarów funkcjonowania mieszkańców – od zdrowia oraz pomocy i polityki społecznej przez edukację, sport, kulturę po mieszkalnictwo, infrastrukturę i architekturę. Wymaga to wprowadzenia efektywnych mechanizmów wymiany informacji oraz podejmowania decyzji.

Corocznie opracowywane jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie i umieszczane na stronie internetowej, sprawozdanie z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin, zawierające sprawozdanie z realizacji zadań Programu Działań na Rzecz Niepełnosprawnych Mieszkańców Miasta Lublin.

WYKAZ TABEL I WYKRESÓW

Tabele

Tabela 1. Analiza porównawcza problemów społecznych	11
Tabela 2. Liczba osób z orzeczeniem poszczególnych schorzeń i dysfunkcji	14
Tabela 3. Kalkulacja środków przeznaczonych na roczne funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej w Lublinie..	24
Tabela 4. Wykaz warsztatów terapii zajęciowej w Lublinie	25
Tabela 5. Realizacja zadań publicznych ogłoszonych w otwartym konkursie ofert w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008-2013” – środki pochodzące z budżetu Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu	27
Tabela 6. Wykorzystanie środków MOPR w latach 2010-2011	31
Tabela 7. Świadczeniobiorcy pomocy w formie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, przyznanej przez MOPR w 2011 roku Wykorzystanie środków MOPR w latach 2010-2011	32
Tabela 8. Liczba miejsc i mieszkańców w domach pomocy społecznej na terenie miasta Lublin w 2011 roku	33
Tabela 9. Liczba osób korzystających z pomocy w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia w mieście Lublin, w 2011 roku	35
Tabela 10. Liczba uczniów i wychowanków w szkołach specjalnych i ośrodkach	42
Tabela 11. Projekty realizowane samodzielnie przez szkoły z funduszy europejskich w szkołach specjalnych lub integracyjnych prowadzonych przez Miasto Lublin.....	43
Tabela 12. Niepełnosprawni studenci studiujący w Lublinie w roku 2011.....	45
Tabela 13. Osoby niepełnosprawne według wieku w 2011 r.	46
Tabela 14. Osoby niepełnosprawne według rodzaju niepełnosprawności w 2011 r.....	47
Tabela 15. Niepełnosprawni według stopnia niepełnosprawności	48

Wykresy

Wykres 1. Powody przyznania pomocy przez MOPR w 2011 roku	12
Wykres 2. Liczba wydanych orzeczeń w latach 2006 – 2011 roku	14
Wykres 3. Osoby niepełnosprawne według stopnia niepełnosprawności w 2011r ...	46

ZAŁĄCZNIKI

1. Realizacja zadań w latach 2013 – 2015

REALIZACJA ZADAŃ W LATACH 2013 – 2015

Cel I. Wspieranie i realizacja działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji.

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Wdrażanie oraz realizacja idei projektowania uniwersalnego jako czynnika warunkującego dostępność architektoniczną oraz dostępność przestrzeni publicznej	1.1. Opracowanie diagnozy (aktualizacja i analiza stanu oraz uzupełnienie o instytucje niepubliczne, usługowe itp.) potrzeb w zakresie dostosowania poszczególnych obiektów oraz ich otoczenia	Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych , Biuro ds. osób niepełnosprawnych, Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin	za okres funkcjonowania „Programu działań...” do końca II kwartału roku następnego	Realizacja w ramach zadań Biura we współpracy ze wszystkimi jednostkami organizacyjnymi Miasta i organizacjami pozarządowymi lub zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu
	1.2. Organizacja konferencji lub szkolenia o roli projektowania uniwersalnego	Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych , Biuro ds. osób niepełnosprawnych, Wydział Projektów Nieinwestycyjnych, organizacje pozarządowe	2012 – 2015	Realizacja w ramach zadań Biura, środki pozabudżetowe, Możliwość współorganizowania z NGO przy pozyskaniu środków zewnętrznych lub zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu
	1.3. Przestrzeganie podczas realizacji wszystkich zadań Miasta, w szczególności inwestycyjnych, modernizacyjnych i remontowych do budowania Lublina jako miasta bez barier poprzez opracowanie procedur, stosowanie i wdrażanie zasad projektowania uniwersalnego (w tym wprowadzanie nowych udogodnień typu: informacje głosowe, w języku Brajla, pętle indukcyjne itp.)	Prezydent Miasta Lublin, Dyrektorzy Wydziałów UML i jednostek podległych	2012 – 2015	Realizacja w ramach zadań bieżących, pozyskiwanie środków zewnętrznych na ten cel
	1.4. Utworzenie stanowiska pracy do zadań którego należałoby koordynowanie realizacji założeń projektowania uniwersalnego	Prezydent Miasta Lublin, Wydział Architektury i Budownictwa lub Wydział Planowania	2012 – 2015	Środki własne w ramach realizacji zadań

	1.5. Sukcesywne dostosowywanie taboru komunikacji miejskiej do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami	ZTM, MPK	2011 – 2015	Realizacja w ramach zadań bieżących, pozyskiwanie środków zewnętrznych na ten cel
2. Zapewnienie dostępu do informacji o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych, wsparcia finansowego i rzeczowego, możliwościach rehabilitacji zdrowotnej, zawodowej i społecznej oraz funkcjonowania jednostek organizacyjnych Miasta	2.1. Udostępnianie, upowszechnianie wiedzy o niepełnosprawności, ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych	Biuro ds. osób niepełnosprawnych , MOPR, MZOON, organizacje pozarządowe	2012– 2015	Realizacja w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań, w ramach zadań bieżących Biura, MOPR, MZOON oraz współpracy z NGO i innymi instytucjami
	2.2. Druk wydawnictw Biura ds. osób niepełnosprawnych i ich coroczna aktualizacja, w szczególności Miejskiego Informatora dla Niepełnosprawnych Mieszkańców Lublina	Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, Biuro ds. osób niepełnosprawnych	2012 – 2015	Środki pochodzące z budżetu Miasta i poszukiwanie środków zewnętrznych
	2.3. Wspieranie organizacji pozarządowych w zakresie prowadzenia działalności informacyjnej	MOPR, organizacje pozarządowe, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych , Biuro ds. osób niepełnosprawnych	2012– 2015	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu dla NGO na realizację zadań oraz wspieranie poprzez umożliwienie korzystania z pomieszczeń/lokalii Urzędu
	2.4. Zapewnienie dostępności do informacji dla osób z różnymi niepełnosprawnościami na stronach internetowych jednostek organizacyjnych Miasta.	Wydział Informatyki i Telekomunikacji	2012 – 2015	W ramach zadań bieżących Urzędu Miasta Lublin oraz jednostek organizacyjnych
	2.5. Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu 2011-2013	Wydział Projektów Nieinwestycyjnych, MOPR	2012 – 2015	Realizacja projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim” w ramach POIG, oś Priorytetowa8. Społeczeństwo Informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki, Działanie 8.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu - eInclusion

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba przeprowadzonych badań ankietowych/analiz dotyczących dostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych
- liczba zorganizowanych konferencji/szkoleń;
- liczba projektów opracowanych w myśl idei projektowania uniwersalnego;
- liczba inwestycji realizowanych w myśl idei projektowania uniwersalnego;
- liczba przystosowanych dla osób niepełnosprawnych budynków miejskich;
- liczba zatrudnionych osób na stanowisku pracy do zadań którego należałoby koordynowanie realizacji założeń projektowania uniwersalnego;
- liczba nowych/ dostosowanych pojazdów do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami w komunikacji miejskiej;
- liczba porad/informacji udzielonych przez pracowników Biura ds. osób niepełnosprawnych, MOPR, MZOON
- liczba wydanych (dodrukowanych) egzemplarzy danej publikacji;
- liczba zadań zleconych z zakresu prowadzenia działalności informacyjnej przez organizacje pozarządowe,
- liczba porad z zakresu prowadzenia działalności informacyjnej przez organizacje pozarządowe w ramach zadań zleconych,
- liczba organizacji korzystających z pomieszczeń LCAO w celu świadczenia działalności informacyjnej;
- liczba instytucji, które wdrożyły dostęp do informacji ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niewidomych i niedowidzących,
- liczba osób niepełnosprawnych będących beneficjentami projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu...”

Cel II. Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnych i starszych poprzez współpracę instytucji i organizacji pozarządowych	1.1. Wspieranie podmiotów w inicjatywie utworzenia warsztatów terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych dotąd nie objętych taką formą terapii	organizacje pozarządowe oraz inne podmioty, PFRON, Gmina Lublin – miasto na prawach powiatu za pośrednictwem MOPR	2013-2015	Zgodnie z potrzebami środowiska, możliwościami organizacyjnymi i dostępem do źródeł finansowania przedsięwzięcia – możliwościami w ramach środków, którymi dysponuje Gmina Lublin – Miasto na prawach powiatu .
	1.2. Wspieranie funkcjonowania istniejących warsztatów terapii zajęciowej	Gmina Lublin Miasto na prawach Powiatu za pośrednictwem MOPR, organizacje pozarządowe	2013-2015	9 Warsztatów Terapii Zajęciowej, dla 270 uczestników Koszty działalności WTZ: 90% środki PFRON – 10% budżet Miasta
	1.3. Prowadzenie Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej	Prezydent Miasta Lublin, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, Biuro ds. osób niepełnosprawnych	2013-2015	W ramach realizowanych zadań, poszukiwanie środków pozabudżetowych na realizację projektów (inwestycyjnych i nieinwestycyjnych) w ramach LCAO w latach kolejnych funkcjonowania Centrum
	1.4. Wspieranie i pozyskiwanie wolontariatu działającego na rzecz osób niepełnosprawnych mającego na celu aktywizację osób niepełnosprawnych w środowisku	MOPR, Biuro ds. osób niepełnosprawnych, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, Szkoły Wyższe	2013-2015	W ramach realizowanych zadań w LCAO, pozyskiwanych środków pozabudżetowych oraz w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań publicznych dla NGO
	1.5. Współpraca instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi w celu realizacji zadań publicznych oraz w celu ustalenia i realizacji potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Lublina	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta, Urząd Miasta Lublin	2013 – 2015	Realizacja w ramach zadań, pozyskanych środków zewnętrznych na realizację projektów lub zadania zleconego dla NGO.
	1.6. Nawiązanie współpracy z uczelniami lub ośrodkami badawczymi i organizacjami pozarządowymi w celu sporządzenia diagnozy dotyczącej sytuacji i potrzeb osób niepełnosprawnych	Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych Organizacje pozarządowe, uczelnie, ośrodki badawcze,	2013 – 2015	Uwzględnianie diagnozy potrzeb przy planowaniu systemu usług i form wsparcia na rzecz osób niepełnosprawnych, na bieżąco w ramach realizowanych zadań. Realizacja w ramach środków PFRON oraz pozyskiwanie środków pozabudżetowych lub zadania zleconego dla NGO.

	1.7. Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania	MOPR, organizacje pozarządowe, Biuro ds. osób niepełnosprawnych	2013 – 2015	Realizacja w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na powierzenie/zlecenie zadań publicznych, NGO, w ramach pozyskanych środków zewnętrznych
	1.8. Podnoszenie wiedzy przez urzędników miejskich placówek współpracujących z osobami niepełnosprawnymi o aktualnej ofercie usług dla osób niepełnosprawnych	Wydziały UML, MOPR i inne jednostki podległe Gminie Lublin – Miastu na prawach Powiatu	2013 – 2015	Na bieżąco w ramach wykonywanych zadań, środków PFRON, środków unijnych.
2. Tworzenie i rozwijanie infrastruktury odpowiadającej potrzebom niepełnosprawnych mieszkańców Lublina i ich rodzin.	2.1. Rozwijanie sieci mieszkań chronionych	Wydział Inwestycji i Remontów UM, Wydział Spraw Mieszkaniowych UM, jednostki organizacyjne pomocy społecznej	2013 – 2015	W ramach zadań Wydziału Spraw Mieszkaniowych corocznie: 1) przekazywanie dwóch mieszkań rocznie na potrzeby mieszkalnictwa chronionego dla osób niepełnosprawnych,
	2.2. Wypracowanie narzędzi do diagnozy problemu zapotrzebowania na lokale z zasobów komunalnych miasta dla osób niepełnosprawnych – coroczna analiza stanu	Wydział Inwestycji i Remontów UM, Wydział Spraw Mieszkaniowych UM ZNK	2013 – 2015	Sprawozdania dla Pełnomocnika Prezydenta ds. osób niepełnosprawnych w celu opracowywania diagnozy.
	2.3. Zwiększanie dostępu osób z niepełnosprawnością narządu ruchu do zasobów mieszkalnictwa komunalnego	Wydział Spraw Mieszkaniowych UM Wydział Inwestycji i Remontów UM, ZNK	2013 – 2015	1) Zaplanowanie środków finansowych na remonty uwzględniające przystosowywania mieszkań do potrzeb osób niepełnosprawnych, zwłaszcza poruszających się na wózkach inwalidzkich; 2) wypracowanie wprowadzania zasad projektowania uniwersalnego przy projektowaniu nowych mieszkań komunalnych, a co za tym idzie oddawanie w użytkowanie osobom niepełnosprawnym przynajmniej dwóch mieszkań rocznie pozbawionych barier architektonicznych; 3) remontowanie starych budynków zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego, a co za tym idzie oddawanie w wynajem osobom niepełnosprawnym dwóch mieszkań rocznie po remoncie, pozbawionych barier architektonicznych, 4) Wprowadzenie zmiany w punktacji z tytułu poszczególnych niepełnosprawnych członków rodziny na ty samym poziomie punktowym, co potencjalnego głównego najemcy.

	2.4. Zapewnienie dostępu do sprzętu rehabilitacyjnego w obiektach służących rehabilitacji osobom niepełnosprawnym	organizacje pozarządowe, jednostki miasta, zakłady opieki zdrowotnej, ROPS	2013 – 2015	Środki pochodzące z programów celowych PFRON (np. obszar A programu „Program wyrównywania różnic między regionami II”)
	2.5. Organizowanie ośrodków wsparcia dla osób niepełnosprawnych, ich rodzin i przyjaciół	MOPR i inne jednostki organizacyjne miasta, organizacje pozarządowe	2013 – 2015	W miarę pojawiających się potrzeb i możliwości, także zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu
3. Wdrażanie i promowanie innowacyjnych form wsparcia dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	3.1. Rozwój nowych form wsparcia w ramach usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych	MOPR, organizacje pozarządowe	2013 – 2015	Na bieżąco w ramach realizowanych zadań, środki pozabudżetowe także zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu
	3.2. Zabezpieczenie osobom najbardziej potrzebującym miejsc w domach pomocy społecznej oraz w lokalnie działających dziennych ośrodkach wsparcia	MOPR, organizacje pozarządowe	2013 – 2015	Na bieżąco w ramach realizowanych zadań, w ramach pozyskanych środków zewnętrznych
	3.3. Opracowanie, rozwijanie i wdrażanie kompleksowego systemu usług asystenckich i wspierających osoby niepełnosprawne i ich rodziny	MOPR, organizacje pozarządowe, Wydział Oświaty, Biuro ds. osób niepełnosprawnych	2013 – 2015	Na bieżąco w ramach realizowanych zadań, w ramach pozyskanych środków zewnętrznych (PFRON, unijne i inne) także zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu
	3.4. Rzecznictwo w sprawach indywidualnych, podejmowanie interwencji w sprawach osób niepełnosprawnych związanych z poprawą jakości ich życia oraz rzecznictwo w sprawach środowiska osób niepełnosprawnych	Prezydent Miasta Lublin, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, Biuro ds. osób niepełnosprawnych, MZOON	2013 – 2015	Na bieżąco, w razie potrzeb osób zainteresowanych takim rodzajem pomocy. Min. modyfikacja sposobu zaświadczenia o zakresie konieczności częściowej bądź okresowej pomocy innych osób w pełnieniu ról społecznych dla celów orzecznictwa pozarentowego poprzez wprowadzenie zmiany w druku zaświadczenia lekarskiego, stanowiącego załącznik do wniosku

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba nowo utworzonych WTZ;
- liczba osób w warsztatach terapii zajęciowej;
- liczba organizacji pozarządowych współpracujących z instytucjami w realizacji zadań publicznych;
- liczba organizacji pozarządowych współpracujących z LCAO;
- liczba zorganizowanych akcji i programów dotyczących niepełnosprawności (przyczyn, skutków i sposobów zapobiegania);
- liczba uczestników w/w akcji i programów;

- liczba przeszkolonych urzędników;
- liczba nowo utworzonych mieszkań chronionych;
- liczba osób mieszkających w mieszkaniach chronionych;
- liczba mieszkań oddanych do remontu i przystosowanych do niepełnosprawności ruchowej;
- liczba przydzielonych mieszkań osobom/rodzinom z niepełnosprawnością;
- liczba oddanych nowych oraz wyremontowanych mieszkań dostępnych dla osób niepełnosprawnych;
- liczba obiektów wyposażonych w sprzęt rehabilitacyjny oraz przewidywana liczba osób korzystających ze sprzętu,
- liczba utworzonych ośrodków wsparcia;
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi;
- liczba osób przebywających w DPS oraz korzystających z dziennych ośrodków wsparcia;
- liczba osób objętych wsparciem w ramach systemu usług asystenckich;
- ilość złożonych wniosków w MZOON zawierających zaznaczenie nowego punktu w zaświadczeniu lekarskim;
- liczba podjętych interwencji w sprawach osób niepełnosprawnych.

Cel III. Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Wspieranie aktywności osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz działań samopomocowych w celu pełnej integracji społecznej oraz szeroko pojętej rehabilitacji	1.1. Realizacja programów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	2013 – 2015	Realizacja zadania w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na powierzenie/zlecenie zadań publicznych NGO,
	1.2. Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi	MOPR, organizacje pozarządowe	2013 – 2015	Realizacja zadania w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na powierzenie/zlecenie zadań publicznych NGO,
	1.3. Integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami Lublina	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2013 – 2015	Realizacja zadania w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na powierzenie/zlecenie zadań publicznych NGO,
	1.4. Świadczenie poradnictwa specjalistycznego dla osób niepełnosprawnych (np. psycholog, psychiatra itp.)	MOPR, organizacje pozarządowe, Biuro ds. osób niepełnosprawnych	2013 – 2015	Realizacja zadania w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na powierzenie/zlecenie zadań publicznych NGO,
	1.5. Organizowanie sportowych, kulturalnych, turystycznych oraz rozrywkowych imprez dla osób niepełnosprawnych	Wydziały UM, kluby sportowe, centra kultury, organizacje pozarządowe, MOPR	2013 – 2015	Realizacja zadania w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na powierzenie/zlecenie zadań publicznych NGO, realizowane ze środków PFRON oraz innych funduszy
	1.6. Uczestniczenie osób niepełnosprawnych w programach zatwierdzonych przez Radę Nadzorczą PFRON służące rehabilitacji społecznej i zawodowej	Oddział Lubelski PFRON, MOPR	2013 – 2015	W zależności od potrzeb niepełnosprawnych Lublinian. Realizacja programów PFRON skierowanych do samorządu, w tym „Aktywny samorząd”
	1.7. Wsparcie działalności organizacji pozarządowych działających na polu pomocy osobom niepełnosprawnym, organizowanie wspólnych przedsięwzięć, (projektów) samorządu, grup samopomocowych, organizacji pozarządowych z zakresu inicjatyw społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, Biuro ds. osób niepełnosprawnych w ramach LCAO	2013 – 2015	Środki PFRON zarezerwowane w ramach konkursów zadań poprzez zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu, projektów i zadań zleconych PFRON, UML w ramach LCAO, pozyskiwanie środków zewnętrznych, budżetu Miasta
	1.8. Wspieranie działań związanych z edukacją niepełnosprawnych osób dorosłych	Organizacje pozarządowe, Biuro ds. osób niepełnosprawnych	2013 – 2015	Środki PFRON, unijne, w ramach realizacji zadań Biura ds. osób niepełnosprawnych także poprzez zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu

	1.9. Wsparcie działań z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe,	2013 – 2015	W ramach środków unijnych, oraz realizacji zadań bieżących także poprzez zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu
	1.10. Wsparcie działań w pozyskiwaniu środków zewnętrznych : z PFRON oraz unijnych na różne typy projektów w tym: konkursowe, systemowe i partnerskie na rzecz szeroko pojętej rehabilitacji osób niepełnosprawnych	Organizacje pozarządowe, Wydział Rozwoju i Funduszy Europejskich, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR	2013 – 2015	Pozyskiwanie środków zewnętrznych : unijnych i PFRON. W miarę pojawiających się potrzeb i możliwości
2. Stopniowe likwidowanie barier technicznych, komunikacyjnych, architektonicznych oraz społecznych w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym pełniejszego uczestnictwa w życiu społecznym ¹	2.1. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane w ramach środków PFRON będących w dyspozycji powiatu, przyznawanych Miastu na podstawie algorytmu uchwałą Zarządu PFRON ²	MOPR	2013 – 2015	W ramach rehabilitacji społecznej mogą być realizowane zadania: dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, likwidacji barier technicznych, architektonicznych i w komunikowaniu się, zaopatrzenia w środki pomocnicze i przedmioty ortopedyczne, zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny oraz zadania zlecane ngo w drodze otwartego konkursu
	2.2. Rehabilitacja osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2013 – 2015	Realizacja zadania w ramach ogłoszonego otwartego konkursu na powierzenie/zlecenie zadań publicznych NGO,
	2.3. Likwidacja barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwiania osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania	Oddział Lubelski PFRON, Zakłady Opieki Zdrowotnej, podmioty, które utworzyły i prowadzą placówki edukacyjne, Urząd Miasta	2013 – 2015	Środki pochodzące z programów celowych (obszar B „Programu wyrównywania różnic między regionami II”)
	2.4. Likwidacja barier transportowych	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, jednostki miasta, Urząd Miasta	2013 – 2015	Środki pochodzące z programów celowych (obszar D „Programu wyrównywania różnic między regionami II”)

¹ Realizacja tego zadania przyczynia się także do wypełniania i realizacji Celu V

² Zadania i wysokość środków na poszczególne zadania w ramach rehabilitacji społecznej określa Uchwała RM.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba projektów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych;
- liczba osób uczestniczących w projektach promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych;
- liczba kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi i liczba przeszkolonych osób;
- liczba imprez integracyjnych i liczba osób uczestniczących w imprezach;
- liczba organizacji i instytucji świadczących poradnictwo dla osób niepełnosprawnych;
- liczba osób korzystających ze świadczonego poradnictwa;
- liczba zorganizowanych imprez kulturalnych i sportowych oraz liczba osób w nich uczestniczących;
- liczba osób korzystających z dofinansowań z zakresu rehabilitacji społecznej;
- liczba osób objętych rehabilitacją organizowaną przez jednostki miasta i organizacje pozarządowe w ramach zadań zleconych w drodze konkursu;
- liczba dofinansowanych środków transportu;
- liczba zakładów opieki zdrowotnej i placówek edukacyjnych, w których zlikwidowano bariery;

Cel IV. Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Podjęcie działań na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i ich rodzin w celu umożliwienia im aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym	1.1. Prowadzenie działań dążących do przystosowania placówek edukacyjnych, szczególnie prowadzących oddziały integracyjne do potrzeb uczniów z różnymi dysfunkcjami, zastosowanie nowych form, udogodnień np. w języku Brajla,	Wydział Oświaty i Wychowania UM, placówki Oświatowe	2013 – 2015	Poszukanie finansowych środków zewnętrznych na realizację tego zadania oraz w ramach realizacji bieżących zadań
	1.2. Nawiązanie współpracy oraz wymiana danych o liczbie niepełnosprawnych dzieci w celu programowania i zabezpieczania ich potrzeb edukacyjnych	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Wydział Oświaty i Wychowania UM, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych	2013 – 2015	W ramach działań instytucji odpowiedzialnych za orzekanie o niepełnosprawności oraz nadzór nad placówkami edukacyjnymi i opiekuńczymi w mieście
	1.3. Rozszerzanie i dostosowywanie oferty placówek opiekuńczych i specjalistycznych dla dzieci z różnymi niepełnosprawnościami, szczególnie dla dzieci zagrożonych niepełnosprawnością (w zakresie m.in. wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i pomocy rodzinie, opieki nad dzieckiem do lat 3)	Wydział Oświaty i Wychowania UM, placówki Oświatowe, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, organizacje pozarządowe	2013 – 2015	W ramach realizowanych zadań oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania
	1.4. Rozpowszechnianie informacji na temat form wsparcia w zakresie wczesnego wspomagania rozwoju	Wydział Oświaty i Wychowania UM, placówki Oświatowe	2013 – 2015	W ramach realizowanych zadań oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania
	1.5. Dostosowanie sal lekcyjnych i pomieszczeń bytowych do potrzeb niepełnosprawnych uczniów	Wydział Oświaty i Wychowania UM, placówki Oświatowe, Wydz. Inwestycji i Remontów UM	2013 – 2015	W ramach realizowanych zadań oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania

	1.6. Zwiększenie liczby oddziałów integracyjnych, jako realizacji idei kształcenia zintegrowanego	Wydział Oświaty i Wychowania UM, placówki Oświatowe	2013 – 2015	W ramach realizowanych zadań oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania
2. Zapewnienie możliwości pobierania nauki, jak również zdobywania przyszłego zawodu we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami	2.1. Prowadzenie różnorodnych zajęć wspierających edukację dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2013 – 2015	W ramach ogłoszenia otwartego konkursu na realizację zadań oraz w ramach realizacji bieżących zadań
	2.2 Zapewnienie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom możliwości korzystania z doradztwa specjalistycznego w zakresie wyboru kierunku kształcenia oraz późniejszego ukierunkowania zawodowego	Wydział Oświaty i Wychowania UM, MOPR , organizacje pozarządowe	2013 – 2015	W ramach realizowanych zadań oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania
	2.3. Dostosowywanie oferty szkół do potrzeb osób niepełnosprawnych i potrzeb rynku pracy	Wydział Oświaty i Wychowania UM	2013 – 2015	W ramach realizowanych zadań oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania
	2.4. Prowadzenie działań dążących do zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wszystkich form i szczebli edukacji	Wydział Oświaty i Wychowania UM, Szkoły Wyższe, Centrum Kształcenia Ustawicznego i in., Wydz. Inwestycji i Remontów UM,	2013 – 2015	Poszukiwanie finansowych środków zewnętrznych oraz w ramach realizacji bieżących zadań..
	2.5 Wsparcie procesu edukacji młodzieży niepełnosprawnej i przygotowanie do wejścia na rynek pracy	MOPR, MUP	2013 – 2015	W zależności od potrzeb niepełnosprawnych Lublinian. Realizacja programów PFRON
3. Promowanie działań placówek realizujących programy na rzecz integracji i rozwoju dzieci i młodzieży	3.1. Wprowadzanie i rozwijanie usług asystenckich w placówkach edukacyjnych oraz zapewnienia korzystania z pomocy nauczycieli wspomagających jako osób wspomagających proces edukacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	Wydział Oświaty i Wychowania UM, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR , organizacje pozarządowe	2013 – 2015	Pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania, w ramach realizacji bieżących zadań oraz zadań zleczanych
	3.2. Organizowanie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej stosownie do ich potrzeb możliwości w pobliżu ich miejsca zamieszkania	Wydział Oświaty i Wychowania UM, placówki Oświatowe	2013 – 2015	W ramach realizowanych zadań oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba uczniów niepełnosprawnych objętych różnymi formami zajęć edukacyjnych na wszystkich poziomach edukacji;
- liczba oddziałów integracyjnych utworzonych w istniejących placówkach edukacyjnych;
- liczba dzieci niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych;
- liczba studentów korzystających z środków PFRON w uzyskaniu wykształcenia;
- liczba uczniów objętych usługami asystenckimi oraz wsparciem nauczyciela wspomagającego w placówkach edukacyjnych;
- liczba projektów, w których wsparciem zostali objęci niepełnosprawni uczniowie;
- liczba placówek edukacyjnych, w których poprawiono dostępność dla uczniów niepełnosprawnych z podziałem na rodzaj zniesionej bariery;
- liczba placówek opiekuńczych i specjalistycznych dla dzieci niepełnosprawnych i liczba dzieci z nich korzystających.

Cel V Wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych	1.1. Promowanie, wspieranie i zwiększanie zatrudniania osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin oraz jednostkach mu podległych	UML, jednostki Miasta	2013 – 2015	W ramach realizacji zadań, wolnych etatów, pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację tego zadania (PFRON, UE)
	1.2. Wspieranie działań mających na celu utworzenie zakładów aktywności zawodowej	organizacje pozarządowe	2013 – 2015	Środki PFRON pozostające w dyspozycji Samorządu Wojewódzkiego
	1.3. Kształtowanie zdolności adaptacyjnych osób niepełnosprawnych do warunków zmieniającego się rynku pracy	Miejski Urząd Pracy w Lublinie, organizacje pozarządowe,	2013 – 2015	Realizacja zadań ze środków PFRON ³ (także poprzez zlecenia/powierzenia zadania NGO w drodze konkursu) i Funduszu Pracy i EFS oraz w ramach otwartego konkursu na realizację zadań
	1.4. Ułatwianie osobom niepełnosprawnym dostępu do wiedzy, usług poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy		2013 – 2015	
	1.5. Umożliwienie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego		2013 – 2015	
	1.6. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym wejście lub powrót na rynek pracy		2013 – 2015	
	1.7. Ułatwienie osobom niepełnosprawnym kontaktu z pracodawcami		2013 – 2015	
	1.8. Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej		2013 – 2015	
	1.9. Kierowanie i oferowanie instrumentów rynku pracy (staże, przygotowania zawodowe dorosłych, prace interwencyjne)		2013 – 2015	
	1.10. Dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej prowadzonej przez osobę niepełnosprawną		2013 – 2015	
	1.11. Realizacja programów PFRON z zakresu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (m.in. osoba niepełnosprawna w służbie publicznej, trener pracy, wyposażenie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych odpowiednio do ich potrzeb i możliwości)	Oddział Lubelski PFRON, Urząd Miasta Lublin i jednostki organizacyjne	2013 – 2015	W zależności od potrzeb niepełnosprawnych Lublinian

³ Zadania i wysokość środków na poszczególne zadania w ramach rehabilitacji zawodowej określa Uchwała RM.

1.12. Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych i wsparcie ich w miejscu pracy	MUP, organizacje pozarządowe, Urząd Miasta Lublin i jednostki organizacyjne	2013 – 2015	Środki unijne zarezerwowane w Programie Operacyjnym „Kapitał Ludzki”
1.13. Przyznawanie zwrotu kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych stosownie do potrzeb wynikających z rodzaju ich niepełnosprawności	Miejski Urząd Pracy w Lublinie,	2013 – 2015	Realizacja zadań ze środków PFRON ²
1.14. Przyznawanie zwrotu miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonywania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy		2013 – 2015	
1.15. Przyznawanie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej		2013 – 2015	
1.16. Świadczenie usług doradczych dla pracodawców w zakresie pomocy w doborze odpowiednich kandydatów do poszczególnych instrumentów rynku pracy oraz kandydatów do pracy		2013 – 2015	Realizacja zadań ze środków PFRON ² i Funduszu Pracy
1.17. Upowszechnianie informacji o zamiarze zatrudnienia oraz upowszechnienie i realizowanie ofert pracy		2013 – 2015	
1.18. Nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z pracodawcami w celu pozyskiwania ofert pracy dla osób niepełnosprawnych		2013 – 2015	
1.19. Propagowanie idei zatrudnienia osób niepełnosprawnych i innych instrumentów adresowanych do tej grupy osób wśród innych partnerów funkcjonujących na rynku pracy		2013 – 2015	

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- procentowy wskaźnik wzrostu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Urzędzie Miasta Lublin i jednostkach mu podległych;
- liczba utworzonych zakładów aktywności zawodowej;
- ilość osób niepełnosprawnych uczestniczących w zajęciach aktywizacyjnych, w szkoleniach z zakresu umiejętności poszukiwania pracy;

- ilość udzielonych porad zawodowych osobom niepełnosprawnym;
- ilość osób niepełnosprawnych, które skorzystały z poszczególnych instrumentów rynku pracy;
- ilość przeszkolonych osób niepełnosprawnych;
- ilość pozyskanych ofert pracy dla osób niepełnosprawnych;
- ilość osób niepełnosprawnych, które uzyskały środki na podjęcie działalności gospodarczej;
- ilość przystosowanych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych;
- ilość wykonanych usług doradczych dla pracodawców w zakresie pomocy w doborze odpowiednich kandydatów do poszczególnych instrumentów rynku pracy oraz kandydatów do pracy,
- ilość osób niepełnosprawnych, które podjęły pracę;
- ilość projektów, w których biorą udział osoby niepełnosprawne;
- ilość agencji zatrudnienia/pośrednictwa pracy działających na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych na terenie miasta Lublin.